

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA PODNIKOHOSPODÁŘSKÁ

Právní a ekonomické důsledky neoprávněného podnikání
Legal and Economic Consequences of Unauthorized Business

Student:
Vedoucí bakalářské práce:

Dominika Hořínková
JUDr. Bohuslav Halfar

Ostrava 2020

Zadání bakalářské práce

Student: **Dominika Hořínková**
Studijní program: B6208 Ekonomika a management
Studijní obor: 6208R020 Ekonomika podniku
Specializace: 03 Ekonomika a právo v podnikání
Téma: **Právní a ekonomické důsledky neoprávněného podnikání**
Legal and Economic Consequences of Unauthorized Business
Jazyk vypracování: čeština

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
 2. Pojem podnikání a jeho vývoj na území ČR po roce 1990 do současnosti
 3. Příčiny, makroekonomické, mikroekonomické a právní důsledky neoprávněného podnikání
 4. Posouzení praktického příkladu neoprávněného podnikání
 5. Návrhy na minimalizaci neoprávněného podnikání
 6. Závěr
- Seznam použité literatury
Seznam zkratk
Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce
Seznam příloh
Přílohy


Seznam doporučené odborné literatury:

HORIZNKOVÁ, Eva a kol. *Živnostenský zákon*. 15. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2018. ISBN 978-80-7598-090-8.
ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-428-5.
VÍTEK, Bohumil a Bohumila SALACHOVÁ. *Právní prostředí podnikatele*. Ostrava: Key Publishing, 2014. ISBN 978-80-7418-210-5.


Formální náležitosti a rozsah bakalářské práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.

Vedoucí bakalářské práce: **JUDr. Bohuslav Halfar**

Datum zadání: 22.11.2019
Datum odevzdání: 07.05.2020


doc. Ing. Jindra Peterková, Ph.D.
vedoucí katedry




doc. Ing. Lenka Kauerová, CSc.
proděkan pro studium
na základě pověření k jednání č.j.
VSB/19/050319/9900 ze dne 24. 9. 2019

Prohlašuji, že jsem celou bakalářskou práci vypracovala samostatně.
[Přílohu č.1, danou mi k dispozici, jsem samostatně doplnila.]

V Ostravě dne 25. 5. 2020

Dominika Horňáková
jméno a příjmení studenta

Poděkování

Chtěla bych poděkovat vedoucímu mé bakalářské práce panu JUDr. Bohuslavu Halfarovi za odborné vedení, trpělivost, ochotu, vstřícný přístup, moudré rady a cenné připomínky, které mi v průběhu psaní bakalářské práce věnoval.

Obsah

1	Úvod.....	5
2	Pojem podnikání a jeho vývoj na území ČR po roce 1990 do současnosti	7
2.1	Podnikání	7
2.1.1	Neoprávněné podnikání	8
2.2	Vývoj podnikání na území ČR od roku 1990 do současnosti.....	8
2.2.1	Vývoj neoprávněného podnikání v ČR.....	10
3	Příčiny, makroekonomické, mikroekonomické a právní důsledky neoprávněného podnikání	12
3.1	Příčiny vzniku neoprávněného podnikání.....	12
3.1.1	Daně	12
3.1.2	Sociální zabezpečení a zdravotní pojištění	13
3.1.3	Státní sociální podpora.....	13
3.1.4	Nezaměstnanost	14
3.1.5	Další příčiny.....	15
3.2	Makroekonomické důsledky.....	16
3.2.1	Zkreslení HDP	16
3.2.2	Snížení příjmů do státního rozpočtu	19
3.2.3	Růst stínové ekonomiky.....	19
3.3	Mikroekonomické důsledky	20
3.3.1	Cena	21
3.3.2	Trh práce	21
3.4	Právní důsledky neoprávněného podnikání	23
3.4.1	Důsledky neoprávněného podnikání podle živnostenského zákona.....	24
3.4.2	Důsledky neoprávněného podnikání podle trestního zákoníku	26
3.4.3	Důsledky neoprávněného podnikání podle zákona o některých přestupcích	28
4	Posouzení praktického příkladu neoprávněného podnikání	30
4.1	Soudní rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 5 Tdo 196/2019 30	
4.2	Soudní rozhodnutí Nejvyššího správního soudu sp. zn. 7 A 87/2002	35
5	Návrhy na minimalizaci neoprávněného podnikání	40
5.1	Informovanost a vzdělání veřejnosti.....	40
5.2	Daňová povinnost	41
5.3	Snížení administrativy	42
5.4	Živnostenská kontrola.....	43
5.5	Sociální dávky.....	45

5.6	Sankce	45
5.7	Inspirace podle jiných států	46
6	Závěr	50
	Seznam použité literatury	52
	Seznam zkratk	55

1 Úvod

Autorkou této bakalářské práce bylo zvoleno téma, které se týká neoprávněného podnikání. V posledních letech se toto téma stalo velice aktuálním. Kupříkladu v roce 2018 bylo v České republice registrováno více jak 1 900 000 živnostníků. Český národ lze tedy považovat za národ podnikavý, a to jak legálně, tak bohužel i nelegálně. Obecně se dá neoprávněné podnikání charakterizovat jako provozování podnikatelské činnosti, při které osoba nesplňuje zákonem dané podmínky.

V této bakalářské práci se bude rozebírat neoprávněné podnikání teoreticky pomocí dostupné literatury a také prakticky popisem příkladů soudních rozhodnutí a návrhy, jak minimalizovat neoprávněného podnikání. Neoprávněné podnikání spadá pod stínovou ekonomiku, která je součástí tzv. neoficiálního sektoru. Tato část ekonomiky není kontrolována ani nijak regulována ze strany státu a není možné z tohoto sektoru zajistit daně a poplatky, které jsou nutné pro zdravý chod státní ekonomiky. Takto nelegálně vydělané peníze nemizí, ale vrací se zpět do ekonomického cyklu.

Cílem této bakalářské práce je vymezit neoprávněné podnikání, jeho příčiny a ekonomické a právní důsledky, nastínit trestně právní úpravu neoprávněného podnikání s následným popsáním dvou praktických příkladů a na závěr navrhnout opatření, která by mohla vést ke snížení výskytu neoprávněného podnikání.

K dosažení stanovených cílů bakalářské práce budou použity metoda popisná, metoda analýzy, dedukce, komparace. Metoda analýzy s metodou popisnou bude použita především v teoretické části bakalářské práce při vymezení důležitých pojmů a pro pochopení dané problematiky a také ve čtvrté kapitole, která bude zaměřená na analýzu praktických příkladů. Metoda komparace bude aplikována ve druhé kapitole, kde bude popsáno podnikání a neoprávněné podnikání dle časové statistiky. Tato metoda bude taktéž použita při nastínění vývoje nezaměstnanosti a vývoje počtu provedených živnostenských kontrol v časovém rozmezí. Metoda dedukce bude použita především v závěrečné části práce, a to při navrhování opatření, která by mohla vést k minimalizaci problematiky neoprávněného podnikání.

V druhé kapitole bude objasněn pojem podnikání a jeho znaky, dále se zde autorka bude zabývat popisem vývoje podnikání na území České republiky od roku

1990 do roku 2019. Protože hlavním tématem bakalářské práce je neoprávněné podnikání, bude v této kapitole také věnována pojmu neoprávněné podnikání a jeho vývoji na území České republiky od roku 2008 do roku 2019.

Ve třetí kapitole bude poukázáno na příčiny, které mohou zapříčinit vznik neoprávněného podnikání, dále se bakalářská práce zaměří na ekonomické a právní důsledky neoprávněného podnikání. Ekonomické důsledky neoprávněného podnikání budou popisovány z hlediska makroekonomického a mikroekonomického. Právní důsledky neoprávněného podnikání budou rozděleny do tří skupin, a to na důsledky podle Živnostenského zákona, důsledky podle Trestního zákoníku a důsledky podle Zákona o některých přestupcích.

Čtvrtá kapitola se bude zabývat posouzením praktických příkladů neoprávněného podnikání. První příklad, který bude posouzen, bude souviset s neoprávněným podnikáním, jakožto s trestným činem. Příklad druhý, který budu posuzovat, bude souviset s přestupkem podle Živnostenského zákona.

Nakonec se autorka pokusí navrhnout opatření, která by mohla dopomoci k minimalizaci výskytu neoprávněného podnikání. Tyto návrhy by měly být formulovány na základě poznatků, které nabyly při psaní bakalářské práce.

2 Pojem podnikání a jeho vývoj na území ČR po roce 1990 do současnosti

2.1 Podnikání

V občanském zákoníku nalezneme definici podnikatele, ze které lze nepřímo definovat pojem podnikání, a to jako samostatně výdělečnou činnost, která je prováděna soustavně, samostatně, vlastním jménem a za účelem dosažení zisku. (Nesnídal, 2012)

1. **Soustavná činnost** není činnost, která je prováděna nepřetržitě, ale činnost, která je vykonávána s vidinou, že bude prováděna i nadále. Tento kvalifikační znak podnikání je důležitý z hlediska určení, co je neoprávněným podnikáním. Soustavně může podnikatel podnikat, i když je zaměstnán a podnikající činnost provozuje ve svém volném čase. (iPodnikatel, 2014)
2. **Samostatná činnost** znamená, že podnikatel sám za sebe svobodně rozhoduje o činnosti svého podniku. Podnikatel si sám stanoví pracovní dobu, stanoví si i to, jak naloží se svým ziskem. Pokud podnikání nevykazuje samostatnou činnost podnikatele, může se jednat o nezákonný Švarc systém. (iPodnikatel, 2014)
3. **Vlastní jméno** podnikatel uvádí, aby na veřejnosti mohl zastupovat svůj podnik. Není možné podnikat na jméno někoho jiného. (iPodnikatel, 2014)
4. **Vlastní odpovědnost** je důležitý znak podnikání, protože podnikatel se nemůže zbavit rizika a odpovědnosti vyplývající z jeho podnikání. Podnikatel jakožto osoba fyzická odpovídá za své závazky celým svým majetkem, nejen majetkem obchodním, ale i majetkem osobním. (iPodnikatel, 2014)
5. **Dosažení zisku** znamená, že podnikatel vyvíjí činnost jako činnost výdělečnou, na svůj účet, i když není předem známo, zda k dosažení zisku přímo dojde. Dosahování zisku je však hlavním cílem podnikání, pokud tomu tak není, nejedná se o podnikání. (iPodnikatel, 2014)

Další literatura uvádí, že podnikatele lze charakterizovat jako toho, kdo provozuje činnost **podnikání**, což lze definovat jako činnost, v níž jde o organizování kapitálu a práce, a to v co neoptimálnější podobě. A to především s cílem produkce služeb a zboží. (Vítek, 2014)

2.1.1 Neoprávněné podnikání

V následující podkapitole bude objasněn pojem neoprávněné podnikání, a to ve smyslu zákona č. 455/1991 Sb., O živnostenském podnikání (dále jen ŽivZ). Poté tento pojem definuji ve smyslu zákona č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník (dále jen TrZ).

1. **Živnostenský zákon** – Pojem neoprávněné podnikání není přímo definován v ŽivZ. Tento zákon však definuje provozování živnosti bez živnostenského oprávnění, nebo v rozsahu větším, než je živnostenským oprávněním osobě umožněno.

Když živnostenský úřad odhalí v rámci živnostenské kontroly nedostatek související s povinnostmi stanovenými ŽivZ při provozu živnosti, může uložit podnikateli formou rozhodnutí odstranění tohoto nedostatku, případně může uložit pokutu. Zde nezáleží, jestli se jedná o právnickou osobu nebo o osobu fyzickou (dále jen PO nebo FO). (Horzinková, 2018)

2. **Trestní zákoník** – Neoprávněného podnikání se podle § 251 odst. 1 TrZ dopouští osoba, která ve větším rozsahu provozuje služby nebo vykonává výrobní, obchodní nebo jiné podnikání.

Kritéria pro určení, zda skutečně jde o větší rozsah neoprávněného podnikání, mohou být např. jeho objem, délka neoprávněného poskytování služeb a podnikání nebo finanční posudek hrubého obrátu. Následovně to může být cena, a to jak cena pracovní síly, materiálu, jenž byl použit, tak také cena předmětů, jež byly určeny k prodeji. (Šámal, 2012)

2.2 Vývoj podnikání na území ČR od roku 1990 do současnosti

Prakticky od konce druhé světové války až do roku 1990 soukromé podnikání na území Československé republiky téměř neexistovalo. Po pádu komunistické strany se v tehdejší Československu začalo znova rozbíhat dříve upadající podnikání. Podniky, které byly při nástupu komunismu znárodněny, se privatizovaly, a tak se v zemi znova zrodilo podnikání. Toto období je také provázeno nedostatečnými předpisy a zákony v této oblasti, neboť se potřebné normy teprve přijímaly a vytvářely. (Petříček, 2006)

V současnosti je nejčastější právní formou podnikání v České republice soukromé podnikání, které tvoří v celkovém počtu registrovaných ekonomických

subjektů necelých 69 %. Největší podíl soukromého podnikání (94 % z celkově registrovaných ekonomických subjektů) byl v roce 1991, kdy se v ČR privatizovaly státní podniky a znovu se rozbíhalo předtím prakticky neexistující podnikání. Zatímco soukromé podnikání mělo největší podílové zastoupení na začátku 90. let 20. století, obchodní společnosti se pomalu, ale jistě rozrůstají a v roce 2019 je jejich podíl v počtu celkově registrovaných ekonomických subjektů 18 %. Absolutní údaje jsou zobrazeny v následující tabulce.

Tab. 2.1 Ekonomické subjekty se sídlem v České republice podle právních forem

Období	Zapsané ekonomické subjekty celkem	z toho podle vybraných právních forem				
		soukromí podnikatelé	obchodní společnosti	z toho akciové společnosti	družstva	státní podniky
1990	178 993	124 455	.	658	.	3 505
1991	955 647	898 564	23 112	2 541	3 977	3 737
1992	1 118 637	1 029 343	39 495	4 076	4 041	3 272
1993	1 250 216	1 114 621	60 376	4 813	4 617	2 920
1994	1 118 534	938 221	88 424	6 017	5 214	1 522
1995	1 321 096	1 093 151	112 514	7 564	6 172	2 270
1996	1 468 940	1 202 097	130 626	9 255	6 806	1 886
1997	1 627 626	1 323 364	145 859	10 353	7 826	1 621
1998	1 781 334	1 429 946	165 123	11 697	9 276	1 312
1999	1 963 319	1 528 151	188 058	13 009	10 236	1 214
2000	2 050 770	1 572 917	204 075	14 092	11 007	1 117
2001	2 121 562	1 624 445	214 637	14 845	11 536	1 054
2002	2 223 745	1 708 204	220 461	15 260	12 085	995
2003	2 325 977	1 771 945	232 204	15 903	13 078	899
2004	2 352 601	1 774 264	244 537	16 403	13 334	803
2005	2 388 490	1 781 146	256 657	17 031	13 839	746
2006	2 430 481	1 796 336	270 884	18 093	14 391	668
2007	2 481 863	1 817 408	290 218	20 455	14 887	602
2008	2 552 149	1 845 016	311 309	22 700	15 338	526
2009	2 570 611	1 839 233	329 100	23 312	15 636	420
2010	2 637 551	1 876 998	347 753	23 991	15 690	358
2011	2 703 444	1 912 154	365 293	24 667	15 536	308
2012	2 727 654	1 903 871	382 478	25 057	15 362	289
2013	2 694 737	1 784 155	399 571	25 255	15 216	241
2014	2 733 459	1 833 441	419 444	25 439	15 154	223
2015	2 768 953	1 868 632	440 757	25 710	14 831	207
2016	2 807 532	1 894 086	462 099	26 005	14 446	199
2017	2 848 672	1 938 739	482 658	26 197	14 103	180
2018	2 889 422	1 958 944	501 187	26 391	13 783	159
2019	2 892 452	1 985 864	515 694	26 556	13 463	147

Zdroj: ČSÚ (stav k 31.12.2019)

Údaje v tabulce 2.1 o počtu registrovaných ekonomických subjektů vypovídají o silném nárůstu do roku 2000, tento nárůst vlivem stabilizace hospodářského vývoje výrazně zpomalil v následujících letech. Takový vývoj se týká jak počtu soukromých podnikatelů, tak počtu právnických osob v souvislosti s tím, že ubývalo státních podniků.

Co se týče dynamiky jednotlivých právních forem podnikání, vývoj v roce 2019 už nebyl tak zřetelný. Celkový meziroční nárůst činil 0,1 % - což je méně než v předchozích dvou letech. Počet právnických osob vzrostl o 2,9 %, tj. o 1,5 p. b. více než počet soukromých podnikatelů. Počet samotných živnostníků vzrostl o 1,4 % oproti předešlému roku.

2.2.1 Vývoj neoprávněného podnikání v ČR

Pojem neoprávněné podnikání zaznamenáváme až po roce 1990. Tehdy se neoprávněné podnikání nazývalo podnikáním nedovoleným, protože do té doby bylo soukromé podnikání zakázané.

Co se týká vývoje neoprávněného podnikání na území ČR, jsou k nahlédnutí statistické údaje od roku 2008 do současnosti. V tabulce jsou uvedeny registrované případy trestného činu neoprávněného podnikání, tento trestný čin se vyskytuje v řádu stovek případů ročně. Vezmeme-li sledované období od roku 2008 do roku 2019, pak získáme výsledek (zaokrouhleno) průměrně 105 případů za rok.

Tab. 2.2 Neoprávněné podnikání § 251, dle statistik policie ČR

Období	Registrované případy	objasněné případy	Objasněné případy v %
2008	133	82	62
2009	133	88	66
2010	101	74	73
2011	112	80	71
2012	106	73	69
2013	104	68	65
2014	82	56	68
2015	91	58	64
2016	96	60	63
2017	91	51	56
2018	112	72	64
2019	98	40	41
Průměr	105	67	64

Zdroj: Policie.cz (vlastní zpracování)

Z údajů v tabulce 2.2 lze usuzovat, že policie ČR odvádí dobrou práci a objasní větší polovinu registrovaných případů neoprávněného podnikání. Nejmenší procento úspěšnosti měla policie v loňském roce, kdy objasnila pouze 41 % z 98 registrovaných případů. Než se těmito případy začne zabývat policie, jsou nejdříve uplatňovány pokuty ze strany živnostenského úřadu. Zde se jedná o uplatnění zásady subsidiarity trestní represe dle § 12 odst. 2 TrZ, Podle tohoto paragrafu lze trestní odpovědnost pachatele a trestněprávní důsledky s ní spojené uplatňovat jen v případech společensky škodlivých, ve kterých nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu. Nejvíce případů, neoprávněného podnikání (jak dokládají údaje z tabulky) bylo v roce 2008 a 2009, naopak nejméně případů bylo registrováno v roce 2014, a to pouze 82 případů za rok.

3 Příčiny, makroekonomické, mikroekonomické a právní důsledky neoprávněného podnikání

Ekonomie je věda, která se zabývá lidským jednáním ve světě omezených zdrojů a neomezených potřeb. Tato věda se především zabývá způsoby získání bohatství a jeho následným přerozdělením. Ekonomie také zkoumá inflaci, deflaci, životní úroveň obyvatelstva, zaměstnanost, nezaměstnanost a další ekonomické jevy. (Švarcová a kol., 2016)

Ekonomie se rozděluje na dvě části, na makroekonomii a mikroekonomii. Tyto části si v jednotlivých podkapitolách nastíníme a blíže specifikujeme. Zaměříme se na to, jakým způsobem neoprávněné podnikání tyto dvě oblasti ovlivňuje a jaké jsou příčiny vzniku neoprávněného podnikání.

3.1 Příčiny vzniku neoprávněného podnikání

Aby mohly být uvedeny důsledky neoprávněného podnikání, měly by být v první řadě uvedeny příčiny, které vedou ke vzniku této problematiky. Mezi hlavní příčiny můžeme zařadit především daňovou povinnost, odvody na sociální zabezpečení a zdravotní pojištění, dále systém státní sociální podpory a také samotnou nezaměstnanost. Za méně závažné příčiny můžeme řadit nevědomost, administrativní zátěž nebo postoj veřejnosti.

3.1.1 Daně

Daňová povinnost patří k nejčastějším příčinám vzniku neoprávněného podnikání. Občané se na placení daní dívají často jako na nutné zlo, i když si uvědomují, že jsou daně nutné k fungování státu. Občané se – dle mého názoru – dělí na dvě strany, na jedné straně jsou občané, kteří placení daní přijali a respektují daňový systém. Na straně druhé stojí občané, kterým takový systém nevyhovuje, a stále se snaží najít skulinky, aby se těmto povinnostem mohli vyhnout.

Odvody daní jsou ze zákona povinné. Taková platba je jednostranná a nevratná, uskutečňuje se v určitých opakovaných intervalech a směřuje do státního rozpočtu. Poplatník nemá žádný nárok na jakousi protihodnotu za odvedené daně. Autorka se domnívá, že právě proto existuje skupina lidí, která se za každou cenu snaží nacházet různé nekalé praktiky, jak se placení daní vyhnout.

Další skupinou tvoří lidé s nedostatečným přehledem o daňovém systému, tento pohled na daňový systém může vyplývat z nedostatku času, který této problematice věnují. Někteří podnikatelé si najímají za úplatu daňového poradce, přičemž jim vznikají náklady navíc. Z ekonomického hlediska se jedná o náklady, které zcela nesouvisí s jejich hlavní podnikatelskou činností, a toto je může nasměrovat na cestu neoprávněného podnikání. Bohužel si neuvědomují, že tímto jednáním okrádají celou společnost i sebe samotné. Státní rozpočet ze svých finančních prostředků financuje infrastrukturu, komunikační technologie, školský systém a další potřebné oblasti. (Pelc, 2015)

V případě podnikatelské činnosti hovoříme o daních z příjmů právnických a fyzických osob. Daň pro FO činí 15 %, pro PO 19 %, přičemž právnické osoby musí v první řadě danit 19 % na úrovni organizace a poté 15 % na úrovni fyzické osoby. Toto neplatí u veřejné obchodní společnosti a společnosti komanditní. (Pelc, 2015)

3.1.2 Sociální zabezpečení a zdravotní pojištění

Mezi další příčiny vzniku neoprávněného podnikání se mohou zařadit platby na sociální zabezpečení a zdravotní pojištění. U začínajících podnikatelů je největší nevýhoda v tom, že odvody na sociální zabezpečení a zdravotní pojištění musí zaplatit již při samotném založení podniku. Někteří podnikatelé nemají dostatečný kapitál, který by použili na tzv. rozjezd svého podnikání, a tak pro ně může být lákavější jít nelegální cestou neoprávněného podnikání.

Pro rok 2020 se zvýšila výše povinných odvodů na sociální zabezpečení a zdravotní pojištění celkem o 3 600 Kč. Osoba samostatně výdělečně činná (dále jen OSVČ) zaplatí na těchto odvodech ročně 58 752 Kč. Výše minimální zálohy pro OSVČ na sociální zabezpečení dělá 2 544 Kč za měsíc a na zdravotní pojištění je výše zálohy 2 352 Kč za měsíc. (Finance.cz, 2019)

Minimální zálohy na sociální zabezpečení a na zdravotní pojištění musí OSVČ zaplatit i při minimálním zisku nebo ztrátě, z čehož logicky vyplývá, že proto může být pro podnikatele lákavější podnikat neoprávněně a ušetřit tak peníze, které by zaplatili na odvodech.

3.1.3 Státní sociální podpora

Některé neoprávněně podnikající jedince může motivovat k takové činnosti i fakt existence státní sociální podpory. Nezaměstnaná osoba může od státu pobírat

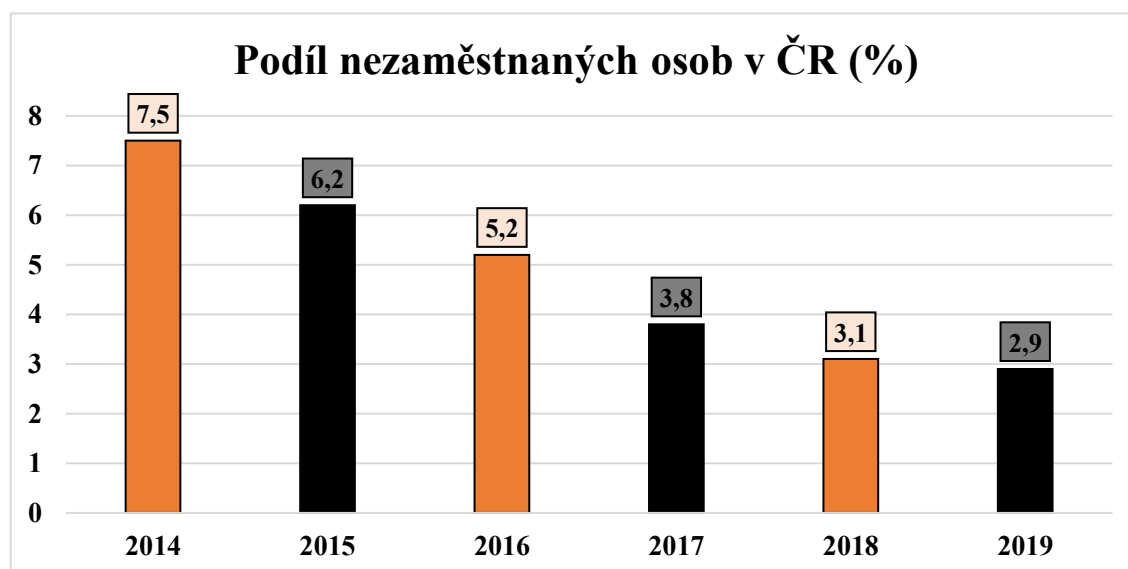
podporu v nezaměstnanosti a ve svém volném čase, který by jinak strávila v zaměstnání, může začít provozovat neoprávněnou činnost, díky které získá dvojnásobný příjem. Spojením těchto dvou příjmů získá tato osoba větší příjem než v oficiálním sektoru, neboť neodvádí daně a odvody na sociální zabezpečení a zdravotní pojištění. Nejenže se tímto jednáním dopouští neoprávněného podnikání, ale také parazituje na státním sociálním systému.

3.1.4 Nezaměstnanost

K nezaměstnanosti dochází při nerovnováze na trhu práce, nabídka práce je daleko menší než poptávka po práci. Nezaměstnanost není jenom ekonomický problém, ale i problém psychosociální, protože v životě lidí hraje práce klíčovou roli. Díky ztracené práci může dojít ke ztrátě kontaktů, společenského postavení, poklesu autority v rodině, nebo dokonce může dojít k narušení osobních vztahů. (Jurečka a kol., 2017)

Vážný ekonomický problém nastává při dlouhodobé nezaměstnanosti, neboť při ztrátě zaměstnání může docházet k nárůstu kriminality. Dlouhodobá ztráta práce pro člověka znamená pokles životní úrovně, než na jakou byl doposud zvyklý. Dlouhodobá neúspěšná snaha získat práci se může přeměnit v rozhodnutí pracovat nelegálně a získat tak větší obnos peněz.

Následující graf ukazuje podíl nezaměstnaných osob v České republice od roku 2014 do roku 2019. Výsledná čísla v grafu jsou údaje za poslední měsíc daného roku.



Graf 3.1 Podíl nezaměstnaných osob v České republice, zdroj Ministerstvo práce a sociálních věcí (2014-2019), vlastní zpracování

Z grafu 3.1 je patrné, že každým rokem v České republice klesá počet nezaměstnaných osob. Lze tedy usuzovat, že tento pokles ovlivnil zmenšující se počet příčin, které vedou ke vzniku neoprávněného podnikání. Vláda České republiky se snaží snižovat nezaměstnanost hned několika způsoby. Jedním ze způsobů, kterým vláda snižuje nezaměstnanost, je kombinace fiskální a monetární politiky. Díky tomuto kroku podporuje vláda agregátní poptávku a snaží se docílit ekonomického růstu. Druhý způsob spočívá se využití aktivní politiky zaměstnanosti. Ministerstvo práce a sociálních věcí společně s úřady práce využívá dotace pro podnikatele na společensky účelná pracovní místa, která jsou obsazována uchazeči o práci, kteří jsou registrováni na úřadě práce. Dále také úřady práce organizují veřejně prospěšné práce nebo rekvalifikační programy. Snižování nezaměstnanosti pomáhá také pasivní politika zaměstnanosti. Úřady práce poskytují informace o volných pracovních místech a vyplácí podporu v nezaměstnanosti. (Jurečka a kol., 2017)

3.1.5 Další příčiny

K dalším příčinám, kvůli kterým může vzniknout neoprávněné podnikání, patří nevědomost veřejnosti. Podnikatel se může domnívat, že nejedná za hranicí zákona a nepřekračuje dané předpisy. V případě nevědomosti platí, že neznalost zákona neomlouvá, a tak je podnikatel povinen zjistit si informace, které se vážou k jeho činnosti.

Administrativní zátěž podnikatelů se může rovněž stát jednou z příčin vzniku neoprávněného podnikání. Podnikatel, který už nějakou dobu provozuje svou činnost a již své administrativě rozumí anebo má dostatek prostředků, aby si platil někoho, kdo to za něj udělá, se pravděpodobně neoprávněného podnikání v takovém případě nedopustí. Avšak začínající podnikatel nemusí mít dostatek prostředků na externího poradce, a tak vynaloží hodně času, aby veškerou svou administrativu zvládl. Protože se zabývá administrativou a nemá čas na svou podnikatelskou činnost, nemusí vydělávat dostatek peněžních prostředků. Toto pak může vést ke vzniku neoprávněného podnikání.

Postoj veřejnosti může představovat další příčinu vzniku neoprávněného podnikání. Pro ostatní osoby může být neoprávněné podnikání značně výhodné, protože jim takoví podnikatelé budou své statky a služby nabízet značně pod cenou. Takto může fungovat i sousedská výpomoc, kdy jeden umí něco, co druhý neumí,

a začnou si navzájem vypomáhat za úplatu. Živnostenské úřady se tímto zabývají pouze v případě, když je někdo na takovou činnost upozorní. Pokud si takto vypomáhá větší skupina, nebylo by pro ně výhodné na to živnostenské úřady upozornit.

3.2 Makroekonomické důsledky

Makroekonomie sleduje ekonomiku jako celek. Zabývá se především tím, jaké faktory ovlivňují bohatství země. Sleduje také nezaměstnanost, či cenovou hladinu a míru inflace apod. Makroekonomie se zaměřuje na větší geografickou oblast, zkoumá ekonomiky větších samosprávních celků např. obec, kraj nebo stát. (Jurečka a kol., 2017)

Ekonomika státu je ve velké míře neoprávněným podnikáním ovlivněna. Ovlivněna může být např. zkreslením hrubého domácího produktu, který neodpovídá realitě, a dále pak snížením příjmů do státního rozpočtu, daňovou povinností, stínovou ekonomikou.

3.2.1 Zkreslení HDP

Jedním z nepříznivých makroekonomických příčin hospodářských trestných činů je v tržní ekonomice zkreslení hrubého domácího produktu neboli HDP.

HDP je jedním z klíčových ukazatelů vývoje ekonomiky, prostřednictvím kterého jsme schopni vyčíslit bohatství země. Je to souhrn statků a služeb, které jsou vyjádřeny v peněžních prostředcích vytvořených za určité období. Tyto statky a služby jsou vytvořeny výrobními faktory (práce, přírodní zdroje, kapitál a informace) na území státu, bez ohledu na to, zda je vlastní občané státu či cizinci. (Švarcová a kol., 2016)

HDP může být stanoven pomocí tří metod výpočtu:

1. **Výdajová metoda** sumarizuje výdaje všech subjektů státu za konečné statky a služby, tzn. výdaje vlády, spotřeba domácností, tvorba kapitálu firem a čistý vývoz. Veškeré výdaje na meziproduct se neberou v potaz, protože se počítá pouze s hodnotou konečných nákupů. Pokud použijeme výdajovou metodu, pak HDP měříme nepřímou. (Švarcová a kol., 2016)

Vzorec pro výpočet HDP výdajovou metodou (Švarcová a kol., 2016)

$$HDP = C + I + G + NX$$

Kde:	<i>C</i>	<i>spotřeba domácnosti</i>
	<i>I</i>	<i>investice soukromých domácích firem</i>
	<i>G</i>	<i>Výdaje vlády</i>
	<i>NX</i>	<i>čistý vývoz</i>

Spotřebou domácností rozumíme veškeré výdaje za produkty, které občané vynaložili za určitý rok. Položka spotřeby domácností tvoří v HDP až 2/3 z celkové hodnoty. **Investice soukromých domácích firem** jsou výdaje vynaložené na budovy, stroje, či technologie. Firmy nevyrábějí jenom pro konečné spotřebitele, ale vyrábějí také pro potřeby jiných firem, a tak je důležité tyto investice připočítat, a získat tak představu o tom, co se podařilo v ekonomii za určitý rok vyprodukovat. Mezi **vládní nákupy** řadíme výdaje na infrastrukturu, školství, zdravotnictví či ochranu životního prostředí. Nepatří zde transferové platby, protože jsou zahrnuty ve spotřebě domácností. **Čistý vývoz** je daný rozdílem mezi exportem a importem. Je nutné nezapomenout na statky a služby, které se vyrobí u nás, a následně se prodají do zahraničí. Rovněž je třeba zde zařadit jak výdaje domácností, tak výdaje firem a státu za statky a služby, které byly vyrobeny na zahraničním trhu. (Švarcová a kol., 2016)

Oblast neoprávněného podnikání může zkreslovat všechny složky výdajové metody. Zvláště je sektor vládních výdajů na nákup služeb či výrobků, protože se dopředu nepočítá s tím, že by stát vynaložil své prostředky k nákupu od subjektů, které provozují neoprávněnou činnost. Lépe je to patrné u investičních výdajů firem. Tyto soukromé podniky mohou nakupovat od takto neoprávněně podnikajících subjektů, a tak by se dané nákupy firem nepromítly do výsledného HDP a v tom případě by došlo ke zkreslení HDP. Není tomu jinak ani u spotřebních výdajů domácností, které taktéž mohou nakupovat u subjektů, které neoprávněně provozují svou činnost, což by vedlo k nezaregistrování provedeného nákupu. V poslední řadě je čistý export, ten je neoprávněným podnikáním obdobně ovlivněn tak, že bude chybět záznam o transakci v zahraničí.

2. **Důchodová metoda** vychází z etapy rozdělování, což znamená, že každý subjekt, který se podílel na vyrobených statcích a službách, získal za svůj podíl odměnu za to, že vynaložil své výrobní faktory. (Švarcová a kol., 2016)

Vzorec pro výpočet HDP důchodovou metodou (Švarcová a kol., 2016)

$$HDP = w + r + z + i + a + n$$

Kde:	<i>w</i>	<i>hrubé mzdy</i>
	<i>r</i>	<i>renty</i>
	<i>z</i>	<i>zisky korporací</i>
	<i>i</i>	<i>čisté úroky</i>
	<i>a</i>	<i>amortizace</i>
	<i>n</i>	<i>nepřímé daně</i>

Při výpočtu HDP pomocí důchodové metody dochází ke zkreslení HDP u položky mzdy, neboť firmy za své zaměstnance vynakládají finanční prostředky. U neoprávněného podnikání se daná veličina může lišit od reálné výše a tím dojde ke zkreslení HDP. Dále pak ke zkreslení může dojít v důsledku nepřiznaného zisku firem a tím tak neodvedené daně ze zisku nebo nenahlášeného příjmu z nemovitostí. Ke zkreslení u nepřímých daní může dojít, pokud je neoprávněně podnikající subjekt nebude registrovat u správce daní.

3. **Produkční metoda** sumarizuje přidané hodnoty, které vznikají při výrobě. V praxi je ale složité určit, zda se jedná o výsledný statek, nebo zda se jedná o meziprodukt, který bude dále zpracován ve výrobním procesu. Aby nebyl ve výpočtu HDP započten vícekrát, počítá se s přidanou hodnotou v jednotlivých fázích výroby. Pokud tedy použijeme metodu produkční, pak se jedná o součet všech přidaných hodnot z každé výrobní etapy ze všech odvětví. (Švarcová a kol., 2016)

Příjmy, které jsou získané neoprávněným podnikáním, snižují hodnotu HDP. Pokud by se tyto příjmy započítaly do hodnoty HDP, byla by tato hodnota vyšší, než je ta současná, a protože je téměř nemožné vyčíslit příjmy z této činnosti, není možné tyto příjmy zahrnout do HDP. Čím víc se bude sektor neoprávněného podnikání rozšiřovat, tím nižší bude HDP naší země. Do výpočtu HDP se nezapočítávají statky a služby, které jsou vyrobeny pro vlastní potřebu, a také statky a služby, které jsou vytvořeny pomocí nelegální činnosti. (Švarcová a kol., 2016)

Zatímco při výpočtu HDP nezapočítáváme nelegálně produkováné výrobky, makroekonomický ukazatel čistého ekonomického bohatství (dále jen NEW) počítá ve svém výpočtu s i nelegálními aktivitami. (Švarcová a kol., 2016)

Vzorec pro výpočet NEW (Švarcová a kol., 2016)

$$NEW = \text{HDP} + \text{šedá a černá ekonomika} + \text{produkce pro vlastní potřebu} \\ - \text{negativní dopady hospodářské činnosti}$$

Jedná se o veličiny těžko měřitelné a sledovatelné, proto je odborníci pouze odhadují. Odhady NEW jsou pochopitelně velmi hrubé, a tedy i diskutabilní, jsou spíše ve fázi teoretických úvah než praktického uplatňování. Nicméně nám připomínají, že ukazatele typu HDP jsou relativně nedokonalým měřítkem ekonomického blahobytu. (Švarcová a kol., 2016)

3.2.2 Snížení příjmů do státního rozpočtu

Největší část příjmů státního rozpočtu tvoří daně, a to jak daně z příjmů, tak třeba daně spotřební či daň z přidané hodnoty. Daně tvoří víc jak polovinu státního rozpočtu. Pokud oblast neoprávněného podnikání roste, je logické, že dochází ke snižování příjmu do státního rozpočtu. Právnické a fyzické osoby, které neoprávněně podnikají, neodvádějí do státního rozpočtu žádný podíl ze svého výdělku ve formě daní. Právě povinnost placení daní vede k růstu neoprávněného podnikání, a tudíž i růstu stínové ekonomiky. Čím víc budou růst daňové úniky, tím více dojde ke snížení příjmů do státního rozpočtu.

Daňové úniky mohou mít legální i nelegální podobu. Nelegální daňové úniky vznikají tak, že platby za výrobky nebo služby nejsou registrované, nebo se směňují naturálně. Opakem nelegálních daňových úniků je tzv. vyhýbání se daním, tj. hledání skulin v daňovém systému. Toto jednání není z právního hlediska nezákonné. (Jurečka a kol., 2017)

V roce 2013 se na dani z přidané hodnoty (dále jen DPH) nepovedlo státu vybrat 105 miliard Kč. Největší podíl na tomto úniku mají sami podnikatelé, kteří úmyslně zkreslují údaje při odvodu DPH anebo se k DPH vůbec nehlásí. Stínová ekonomika se na tomto úniku podílela 3 %. Daňové úniky z těchto dvou oblastí jsou Nejvyšším kontrolním úřadem vyčísleny asi na 7 miliard korun. (Pravec, 2015)

3.2.3 Růst stínové ekonomiky

Dalším makroekonomickým důsledkem je stínová, někdy nazývaná podzemní, skrytá, či neformální ekonomika. Za stínovou ekonomiku považujeme tu část

ekonomiky, která je utajována a která není zdaněná, či se vymyká státní kontrole. (Jurečka a kol., 2017),

Stínová ekonomika může mít mnoho podob, liší se však pouze ve stupni nebezpečnosti.

Domácnosti – tuto část stínové ekonomiky není možné statisticky zachytit, avšak na druhou stranu je pro společnost nejméně nebezpečná. Patří sem např. sousedské výpomoci, doučování, hlídání dětí, pěstitelství nebo úklid. Tyto aktivity nikoho neohrožují a pro společnost nejsou nebezpečné. (studijní-svět, 2014)

Šedá ekonomika – je soubor ekonomických vztahů, které porušují obvyklé etické a morální společenské hodnoty, které jsou často na hranici zákona, a tak je těžké je právně postihnout. Nejtypičtějším ekonomickým vztahem šedé ekonomiky je podplácení, které je ve většině demokratických zemí zákonem postihováno především z důvodů, že narušuje hospodářskou soutěž. (Švarcová a kol., 2016)

Černá ekonomika – Je stejně jako šedá ekonomika soubor ekonomických vztahů, které ale na rozdíl od šedé neporušují morální a etické zásady společnosti, ale porušují zákony dané země. Jsou to tedy jednoznačně protiprávní vztahy, které když jsou odhaleny a prokázány, jsou trestně postižitelné. Patří sem jak hospodářská kriminalita jednotlivců, tak organizovaných zločinců. (Švarcová a kol., 2016)

Tak jako každá mince má dvě strany, má i stínová ekonomika svou světlou stránku. Mezi její klady můžeme například zahrnout to, že podle studií se až 2/3 příjmů, které byly získány neoficiálně, vrátí do oficiálního hospodářství. Dalším kladem je bezesporu tvorba nových pracovních míst a růst HDP. (Fassmann, 2007)

Mezi zápory stínové ekonomiky patří podkopávání ekonomiky, kterou řídí stát, kvůli tomu dochází k úpadku daňového systému a základny devizového hospodářství. Ekonomika, ve které je silné zastoupení stínové ekonomiky, může mít za následky její nestabilitu, klesá efektivnost a důvěryhodnost právního systému. (Fassmann, 2007)

3.3 Mikroekonomické důsledky

Mikroekonomie sleduje chování jednotlivých jednotek, které tvoří národní hospodářství. Patří sem např. chování firem, domácností, vlastníků domů, bank,

či investorů. Dále se mikroekonomie zabývá fungováním jednotlivých trhů. Sleduje např. fungování na trhu statků a služeb, trhu práce nebo třeba na trhu přírodních zdrojů. (Jurečka a kol., 2013)

Důsledky, které plynou z neoprávněného podnikání, můžeme spatřovat např. v cenách za výrobky či služby. Další oblast s tímto souvisejícím je trh práce, se kterým souvisí práce na černo a tzv. Švarcsystém.

3.3.1 Cena

Cena patří k nejdůležitějším činitelům, kteří ovlivňují poptávku na trhu zboží či služeb. Cena vyjadřuje hodnotu výrobku nebo služby, za kterou jsou ochotni lidé zaplatit své prostředky pro jejich získání. Cena statku a služby je také určena tím, kolik práce bylo vynaloženo k jejich vyprodukování. (Itbiz, 2011)

Občané, kteří podnikají neoprávněně, mají značnou konkurenční výhodu na trhu než občané, kteří dodržují zákony spojené s podnikáním. Oprávněný podnikatel musí s každou vyvinutou činností nebo úkony počítat s náklady, které se projeví ve výsledné vykalkulované ceně daného statku či služby. Dále musí platit zálohy na sociální zabezpečení a zdravotní pojištění, ale musí také dodržovat zákonem dané předpisy. Toto všechno je nejen časově náročné, ale podnikatel provozující svou činnost legálně má daleko větší náklady na zhotovení svého statku nebo služby oproti neoprávněně podnikající osobě. Tahle osoba pak své výrobky či služby může na trhu nabízet se značnou cenovou výhodou a tím porušit i hospodářskou soutěž.

3.3.2 Trh práce

Práce je v ekonomice nejdůležitější výrobní faktor, bez kterého by nevznikly statky a služby. Za odvedenou práci získá pracovník důchod v podobě mzdy. Fungování trhu práce je v podstatě stejné jako fungování jiného trhu, např. trhu s obilím či trhu se stroji, kde na sebe vzájemně působí vztah nabídky, poptávky a ceny. Poptávku na trhu práce vytvářejí podniky na základě poptávky po výrobcích nebo službách. Nabídka práce vzniká díky občanům, kteří nabízejí své znalosti, dovednosti a svůj čas za určitou mzdu při specifických podmínkách. (Jurečka a kol., 2013)

Na trhu práce má neoprávněně podnikající osoba značnou výhodu před podnikatelem, který svou činnost provozuje s patřičným oprávněním. Oprávněný podnikatel je zatížen hned v několika směrech. Musí odvádět sociální a zdravotní

pojištění, svým zaměstnancům musí zajistit pracovní podmínky dle směrnic BZOP a také je časově znevýhodněn vedením účetnictví nebo daňové evidence. Pokud podnikatel neprovádí tyto činnosti, ušetří značný čas, který by jinak strávil plněním těchto povinností. Výše uvedené důvody se mohou promítnout i v cenách za provedenou práci, neboť zaměstnavatel, který nebude zaměstnávat své zaměstnance legálně, může svým pracovníkům nabídnout vyšší odměnu za provedenou práci, protože ušetří na již zmíněných odvodech sociálního a zdravotního pojištění a také na odvodu daní.

Práce na černo – Je souhrn nelegálních aktivit, které by za splnění zákonných podmínek byly legální. Tyto aktivity měly být, ale nebyly registrované u správce daně, ale na rozdíl od definice stínové ekonomiky se zde můžeme opřít o uznávanou definici Mezinárodní organizace práce. Tuto definici užívá ve svých analýzách i Evropská komise. Práce na černo je zde definována jako:

„Profesionální aktivity, vykonávané jako jediné nebo druhé zaměstnání, provozované pravidelně za účelem výdělku a nikoli příležitostně a pohybující se na hranici nebo vně povinností daných právním řádem, předpisy a smluvními závazky, s výjimkou těch neformálních činností, které jsou součástí kriminální ekonomiky, protože jsou v rozporu s trestním zákoníkem.“ (Fassmann, 2007, str. 186)

Evropská komise tuto definici v novějších dokumentech od roku 1998 zjednodušila. Její znění je následující:

„Nehlášená práce představuje jakékoli placené činnosti, které jsou zákonné, pokud jde o jejich povahu, ale které nejsou ohlášeny veřejným úřadům, při vzetí v úvahu odlišnosti v regulatorních systémech členských států.“ (Fassmann, 2007, str. 186)

Druhá zjednodušená definice se od té první obsahově až tak moc neliší a lze říci, že obě dvě definují práci na černo jako veškeré aktivity, které mohly být připočteny do HDP, a nejsou nezákonné svou vlastní podstatou. Je tedy možné říct, že tyto práce jsou legální, ale nelegální se stanou v okamžiku, kdy nejsou nahlášeny příslušnému orgánu, neodvádí se z těchto činností daň či pojištění. V takovém případě pracovníci nejsou kryti pracovněprávním zákonodárstvím. V případě, že se jedná o pracovníky ze zahraničí, kteří zde vykonávají práci, nejsou splněné povinné imigrační formalities jako např. povolení k pobytu, pracovní povolení. (Fassmann, 2007)

Švarc systém – Tento systém proslavil podnikatel Miroslav Švarc, který tímto způsobem podnikal od roku 1990. Jeho zaměstnanci pracovali na IČO a panu Švarcovi tak odpadla povinnost za své zaměstnance odvádět zdravotní a sociální pojištění. (iPodnikatel, 2012)

Od 1.1.1992 je Švarc systém zakázán, tuto novelu zákona o zaměstnanosti přijalo na konci roku 1991 Federální shromáždění ČSFR. Mezi léty 2007 a 2012 se přímá zmínka o Švarc systému v Zákoníku práce neobjevovala. Od 1.1. 2012 se však tento zákaz vrací do Zákoníku práce. Postupem času nastal problém se samotným prokazováním Švarc systému. Objevil se velmi podobný, ale legální systém Outsourcing, podle kterého je možné najímat externí pracovníky na práci, která je důležitou součástí pro běžný provoz, ale nespadá do předmětu podnikání. Stát prostřednictvím ministerstva práce a sociálních věcí Švarc systém kontroluje a postihuje. (iPodnikatel, 2012)

Pokud se projeví, že se jedná o nelegální Švarc systém, hrozí postih jak zaměstnavateli, tak zaměstnanci. Sankce pro podnikatele, který zaměstnával své zaměstnance pomocí Švarc systému, jsou větší než pro samotného zaměstnance. Výše pokuty se pohybuje v rozmezí od 250 tis. až do 10 milionů korun. Kromě stanovené pokuty lze podnikateli zpětně vyměřit daně a odvody pojistného. Pokud se projeví, že podnikatel tímto jednáním připravil stát o velkou částku peněz, může mu hrozit i vězení. Postih pro zaměstnance, který se nechal ve Švarc systému zaměstnat, hrozí pokuta až do výše 100 tis. korun. (iPodnikatel, 2012)

Stát ročně díky Švarc systému přijde na sociálním zabezpečení a zdravotním pojištění o 40 mld. Kč. Počet lidí, kteří takto pracují, nelze podle ministerstva financí přesně vypočítat. Podle odhadů takto pracuje v České republice kolem 300 tisíc lidí. (Pravec, 2014)

3.4 Právní důsledky neoprávněného podnikání

„Hospodářská kriminalita je stará jako lidstvo samo“ a nemůžeme počítat s tím, že sama od sebe zmizí. (Švarcová a kol., 2016, str. 36)

Jedním z důsledků pro pachatele neoprávněného podnikání je jeho odhalení a následné uložení sankce podle toho, jaký právní předpis porušil. V této kapitole bude objasněno porušení práva a následné udělení trestu podle Živnostenského zákona, Trestního zákoníku a Zákona o některých přestupcích.

3.4.1 Důsledky neoprávněného podnikání podle živnostenského zákona

Jak už bylo nastíněno v podkapitole 2.1.1, přesná definice neoprávněného podnikání v ŽivZ není. Za neoprávněné podnikání bereme provozování živnosti v rozsahu větším, než je osobě dovoleno prostřednictvím živnostenského zákona nebo provozuje-li osoba živnost bez živnostenského oprávnění.

U FO se na toto jednání nahlíží jako na přestupek podle § 61 ŽivZ. Fyzická osoba se dopustí přestupku neoprávněného, pokud podle třetího odstavce provozuje živnost volnou, vázanou, řemeslnou či koncesovanou bez toho, aniž by měla k těmto živnostem patřičné živnostenské oprávnění. Za přestupek neoprávněného podnikání může živnostenský úřad FO uložit pokutu:

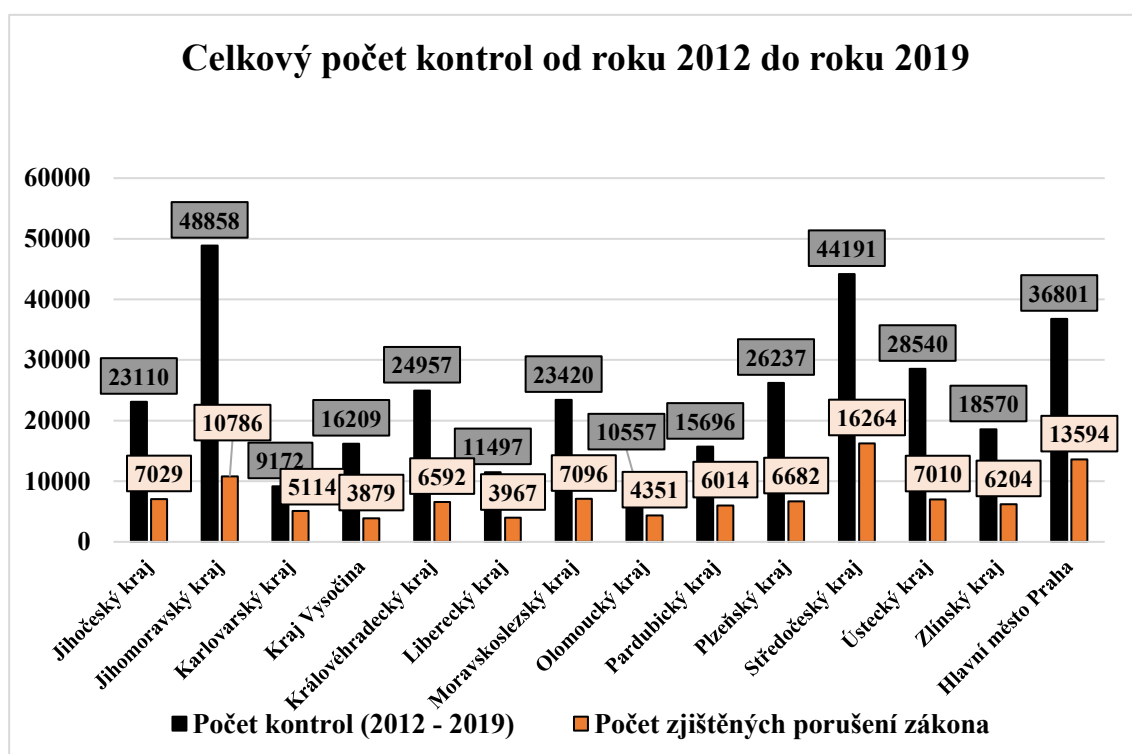
- do 500 000 Kč, pokud provozuje živnost volnou, aniž by pro tuto živnost měla oprávnění,
- do 750 000 Kč, pokud provozuje živnost řemeslnou nebo vázanou, aniž by měla pro tuto živnost oprávnění,
- do 1 000 000 Kč, pokud provozuje živnost koncesovanou, aniž by měla pro tuto živnost oprávnění. (Horzinková, 2018)

Přestupky právnických osob upravuje živnostenský zákon, § 63, podle kterého se PO dopustí přestupku, pokud provozuje živnost volnou, řemeslnou, vázanou nebo koncesovanou, aniž by pro tyto živnosti měla patřičné živnostenské oprávnění. U neoprávněného podnikání PO je výše pokuty za tento přestupek stejná jako u přestupku FO. Je důležité podotknout, že není možné přestupek neoprávněného podnikání vyřešit pomocí blokové pokuty. (Horzinková, 2018)

Živnostenská kontrola – je jedním z nástrojů, jak živnostenský úřad hlídá dodržování zákona. Přímou definici živnostenské kontroly v ŽivZ nenajdeme. Lze však říct, že živnostenská kontrola je výkon kontrolní činnosti ze strany živnostenského úřadu vůči subjektům živnostenského podnikání a vůči osobám neoprávněně podnikajícím na základě §60a ŽivZ a následujících. Do kompetence živnostenské kontroly spadá jak kontrolování povinností podnikatele, tak kontrola podmínek provozování živnosti o udělení koncese. K rozsahu živnostenské kontroly patří také od vstupu České republiky do Evropské unie i kontrola členských států, které poskytují služby na území ČR. (Horzinková, 2018)

Nutno dodat, že živnostenská kontrola se zaměřuje na neoficiální sektor pouze na podnět z řad občanů. Pokud tedy živnostenské úřady nedostanou informaci o možném neoprávněném podnikání, zaměřují se pouze na oficiální sektor, kde provádějí svou kontrolu.

Následující statistické údaje, které se týkají živnostenských kontrol v jednotlivých krajích od roku 2012 do roku 2019. Tyto údaje byly autorce poskytnuty na základě písemné žádosti z Ministerstvem průmyslu a obchodu z odboru živností.



Graf 3.2 Celkový počet živnostenských kontrol od roku 2012 do roku 2019 v jednotlivých krajích, Zdroj MPO (2012-2019), vlastní zpracování

Jak lze z grafu 3.2 vyčíst, největší počet provedených kontrol od roku 2012 do roku 2019 proběhl v Jihomoravském kraji, tedy 48 858, přičemž kontroloři přišli na 10 786 případů, kdy došlo k porušení zákona. Středočeský kraj patří k druhému nejvíce kontrolovanému kraji, za toto období bylo provedeno 44 191 kontrol a bylo zjištěno 16 264 přestupků. Třetí místo obsadilo hlavní město Praha, kde kontroloři přišli na 13 594 případů porušení zákona z celkových 36 801 provedených kontrol. Naopak nejmenší počet provedených kontrol byl v Karlovarském kraji, kde jejich počet nepřesáhl 10 000. Nejméně přestupků se dopustili občané v kraji Vysočina, jedná se o „pouhých“ 3 879. Celkem proběhlo za uplynulých 8 let na území ČR 337 815 živnostenských kontrol a počet případů, kdy byl porušen zákon, představuje číslo 104 582. Autorka díky poskytnutým údajům usuzuje, že na kontroly prováděné

živnostenskými úřady by měl být kladen důraz. Zjištěné výsledky jsou důležité pro následné zamezení páčání přestupků neoprávněného podnikání.

3.4.2 Důsledky neoprávněného podnikání podle trestního zákoníku

Neoprávněné podnikání patří k hospodářským trestným činům uvedeným v VI. hlavě trestního zákoníku. Konkrétně zákon v § 251a vymezuje skutkovou podstavu neoprávněného podnikání jako potrestání toho, kdo ve větším rozsahu poskytuje služby nebo provozuje výrobní, obchodní nebo jiné podnikání. Takto podnikající osoba může být potrestána:

- odnětím svobody až na dva roky nebo zákazem činnosti,
- odnětím svobody na šest měsíců až pět let nebo uložením peněžitého trestu, pokud svým jednáním získala pro sebe nebo jinou osobu značný prospěch, anebo pokud způsobila značnou škodu,
- odnětím svobody na dva roky až osm let, pokud způsobila svým činem škodu velkého rozsahu, anebo získala pro sebe nebo jinou osobu prospěch velkého rozsahu.

K posouzení neoprávněného podnikání je nutné, aby bylo provedeno ve větším rozsahu, jak už vyplývá ze samotné definice. V případě škody většího rozsahu nelze použít první odstavec § 138 TrZ, kde je minimální výše škody stanovena na 50 000 Kč. Dle § 138 odst. 2 TrZ se částky uvedené v prvním odstavci téhož paragrafu použijí k určení výše prospěchu nebo k určení nákladů za účelem odstranění následků poškození životního prostředí a hodnoty věci. U pachatele, který se dopustí neoprávněného podnikání ve větším rozsahu, se posuzuje, zda šlo o činnost srovnatelnou s výkonem zaměstnáním a zda byla provozována činnost s cílem získat trvalý zdroj finančních příjmů. Mezi další kritéria pro posouzení neoprávněného podnikání patří délka provozované aktivity, rozsah činnosti, ceny pracovní síly použité pro takové podnikání nebo ceny použitého materiálu atd. (Šámal, 2012)

Subjektivní stránka – Hospodářské trestné činy nelze spáchat z nedbalosti, ale pouze s úmyslem. Aby se tedy jednalo o neoprávněné podnikání, musí být pachateli prokázán úmysl, který musí obsahovat i naplnění znaku neoprávněně, jelikož je tento znak v popisu skutkové podstaty zobrazen. Zjištění úmyslu pachatele tohoto trestného činu není nijak složité, neboť skutečnost, zda pachatel provozoval činnost bez potřebného živnostenského oprávnění či porušil zákonné předpoklady pro výkon

svého podnikání, lze poměrně jednoduše zjistit z příslušných předpisů. Pokud se jedná o omyl pachatele ohledně splnění zákonných podmínek k provozování určité podnikatelské činnosti, posuzuje se dle zásad vztahujících se k právnímu omylu. (Šámal, 2012)

Podle § 19 odst. 1 TrZ se jedná o právní omyl, pokud pachatel neví, že jeho jednání je protiprávní, a pokud se takového omylu nemohl vyvarovat – což ovšem u neoprávněného podnikání nepřipadá v úvahu.

Pachatel – dle § 22 TrZ je pachatelem trestného činu ta osoba, která naplní znaky skutkové podstaty trestného činu, pokusu nebo přípravy, je-li trestná. Za pachatele je považována i ta osoba, která ke svému činu užila jinou osobu např. osobu, kterou nelze trestně stíhat, a to z důvodu nezletilosti, nepříčetnosti, omylu nebo proto, že jednala v krajní nouzi či v sebeobraně. Pachatelem je rovněž i osoba, která ke svému činu užila osobu, která nejednala ve zvláštním úmyslu nebo z pohnutky předpokládané zákonem. V takovém případě není vyloučena trestní odpovědnost této osoby za jiný trestní čin, který spáchala tímto jednáním. (Šámal, 2012)

Protože právnická osoba nemá tento trestný čin uvedený v Zákoně č. 418/2011 Sb., zákona o trestní odpovědnosti právnických osob v § 7, může být pachatelem trestného činu neoprávněného podnikání jak osoba fyzická, tak osoba právnická. Přičemž odpovědnost za trestný čin neoprávněného podnikání přebírá fyzická osoba, která je statutárním orgánem či jeho členem nebo fyzická osoba, která zastupuje společnost. V takovém případě je důležité dané osobě prokázat úmysl, že z pozice statutárního orgánu či jako zástupce společnosti překročila míru živností zapsaných jako předmět podnikání společnosti v obchodním rejstříku nebo nesplnila-li daná osoba jiné podmínky požadované příslušným právním předpisem. Trestní postih takové fyzické osoby ovšem nebrání postihu právnické osoby podle příslušného právního předpisu ve správním řízení dle živnostenského zákona § 63 neoprávněného podnikání formou správního deliktu a uložení pokuty až do výše 1 000 000 Kč. (Šámal, 2012)

Jiná literatura uvádí, že pachatelem může být i fyzická osoba, které zaniklo oprávnění k provozování podnikatelské činnosti nebo jí vůbec nevzniklo. Pachatelem nemůže být osoba právnická. Pokud ale obchodní společnost po právu nevznikla nebo pachatelé její existenci předstírají, jedná se o neoprávněné podnikání podle

§ 251TrZ. Dále může být pachatelem ten, kdo má živnostenské oprávnění, ale provozuje činnost nad rámec svého živnostenského listu. (Jelínek a kol., 2016)

Způsobení značné škody a získání značného prospěchu – Dle § 138 TrZ je minimální výše značné škody 500 000 Kč. Značný prospěch může osoba neoprávněně podnikající získat jak pro sebe, tak pro jinou osobu. Při určování výše značného prospěchu, který zpravidla určuje znalec z oboru ekonomiky, je důležité vycházet z tzv. čistého prospěchu, protože je důležité odečíst např. cenu spotřebovaného materiálu, mzdu pracovníků či cenu vlastní pracovní síly podnikatele. (Šámal, 2012)

Způsobení škody velkého rozsahu a získání prospěchu velkého rozsahu – Výše způsobené škody velkého rozsahu je v § 138 TrZ stanovena částkou 5 000 000 Kč, jde vůbec o nejvyšší hranici podle TrZ. I v tomto případě může osoba, která neoprávněně podniká, získat prospěch jak pro sebe, tak pro jiného. Výši prospěchu velkého rozsahu určuje znalec z oboru ekonomiky a i zde se vychází z tzv. čistého prospěchu. (Šámal, 2012)

3.4.3 Důsledky neoprávněného podnikání podle zákona o některých přestupcích

Přestupku na úseku podnikání se může podle Zákona č. 251/2016 Sb. § 9, zákona o některých přestupcích dopustit fyzická osoba, právnická osoba nebo podnikající fyzická osoba. Přestupku se tyto osoby dopustí, pokud provozují obchodní, výrobní nebo jiné výdělečné činnosti, pro které je nutné mít veřejnoprávní oprávnění. Druhý odstavec pojednává o tom, že přestupku se může dopustit PO nebo podnikající FO, pokud neuvede v obchodních listinách informace o své firmě, nepodá návrh na zápis, změnu, či výmaz z obchodního rejstříku anebo pokud nepoužívá jméno své firmy. Dalším možným přestupku podle druhého odstavce je, pokud PO nebo podnikající FO uveřejní informace o své firmě, které mohou vyvolat klamavý dojem. Za tyto přestupky je možné udělit pokutu:

- do 100 000 Kč, pokud se jedná o přestupek podle odstavce 1 nebo 2 písm. a),
- do 50 000 Kč, pokud se jedná o přestupek podle odstavce 2 písm. b), v takovém případě lze uložit i zákaz činnosti na 1 rok.

Provozování činnosti bez oprávnění – Aby bylo možné provozovat výdělečnou činnost soustavně, samostatně, vlastním jménem a na vlastní odpovědnost a za účelem dosažení zisku, je potřeba splnit zákonem dané podmínky a získat tak konkrétní

povolení, licenci, souhlas, provedení registrace nebo získání živnostenského oprávnění. Pokud někdo provozuje takovou činnost bez požadovaného oprávnění nebo nad rámec svého oprávnění, může mu být uložena pokuta do 100 000 Kč. Není vyloučené, že neoprávněné podnikání může být trestané i dalšími zákony současně. Nemusí se totiž jednat pouze o trestný čin neoprávněného podnikání podle § 251 TrZ, ale může se jednat např. o přestupek podle § 20 Zákona o směnářské činnosti. Problematiku neoprávněného podnikání nalezneme v mnoha zákonech a každý z nich tento přestupek postihuje vždy v konkrétní oblasti, kterou daný právní předpis reguluje, a za tento přestupek stanoví pokuty v řádech statisíců či milionů korun podle toho, jak je porušení daných povinností závažné. (Jemelka, 2020)

Neúplnost, neaktuálnost či klamavost údajů – Neúplnost, neaktuálnost, či klamavost údajů spojené s firmou se podle § 9 odst. 2 bere jako přestupek na úseku podnikání. Porušení povinností, které se trestají podle § 9 Zákona o některých přestupcích, je třeba dovozovat z občanského zákoníku. Obchodní firma je definována v §423 v Občanském zákoníku a následujících paragrafech jako jméno, pod kterým je podnikatel zapsán v obchodním rejstříku. Obchodní firma nesmí být zaměnitelná s jinou obchodní firmou, ani nesmí působit klamavě. Podle § 435 Občanského zákoníku musí každý podnikatel uvádět na obchodních listinách a v rámci informací, které jsou zpřístupněné veřejnosti prostřednictvím dálkového přístupu, své jméno a sídlo. Pokud podnikatel provede zápis, změnu nebo výmaz v obchodním rejstříku nebo v jiném veřejném rejstříku, řídí se zákonem o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob. Tento zákon stanoví, které osoby a údaje o nich musí být zapsány v obchodním nebo veřejném rejstříku. Např. návrh na zápis může podat pouze osoba, která je v tomto zákoně uvedena a návrh na zápis musí být podán do 15 dnů ode dne vzniku rozhodové skutečnosti. (Jemelka, 2020)

4 Posouzení praktického příkladu neoprávněného podnikání

V této části bakalářské práce se bude autorka zabývat praktickou analýzou vybraných soudních rozhodnutí. První rozhodnutí bude souviset s neoprávněným podnikáním jakožto trestným činem a druhé bude přestupkem dle živnostenského zákona. Analýza soudních rozhodnutí je výsledkem studia neoprávněného podnikání. Soudní rozhodnutí budou podrobně rozebrána a popsána. Obě soudní rozhodnutí, která budou analyzována, byla získala přes databázi Automatizovaného systému právních informací, tento systém je znám jako ASPI, protože živnostenská kontrola jako taková podléhá mlčenlivosti, a živnostenské úřady tak nemohou poskytnout údaje o řešených kauzách.

K samotné analýze příkladů neoprávněného podnikání bude vybrán jeden příklad rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky, protože rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky jsou vhodnými vodítky pro posuzování obdobných případů. Druhý příklad pak bude souviset s porušením a následným uložením sankce podle živnostenského zákona.

4.1 Soudní rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 5 Tdo 196/2019

Toto soudní rozhodnutí se váže k trestnému činu neoprávněného podnikání podle § 251 TrZ. Soudní rozhodnutí je vydané pod sp. zn. 5 Tdo 196/2019. Nejvyšší soud České republiky rozhodl o dovolání dne 27. 3. 2019.

Právní věta tohoto soudního rozhodnutí se týká kvalifikace jednání pachatele jako trestného činu neoprávněného podnikání v případě provozování služeb povahy drobného podnikání, které bylo prováděno ve větším rozsahu. Celé znění právní věty je následující:

„Neoprávněné podnikání musí být k tomu, aby mohlo být posouzeno jako trestný čin, prováděno ve větším rozsahu.“

„V případě neoprávněného provozování služeb povahy drobného podnikání, jímž pachatel dosahuje příjmy srovnatelné s příjmy z běžného pracovního poměru s běžným výdělkem, se zpravidla žádá, aby k němu docházelo po dobu alespoň 6 měsíců – srov. rozhodnutí č. 5/1996 Sb. rozh. tr. Jinak se obvykle požaduje provedení více akcí,

popř. jediné akce po delší dobu (zpravidla nejméně 6 měsíců). Za kritéria posouzení většího rozsahu se považují tedy především délka výkonu dané činnosti (zde poskytování služeb), tedy její soustavnost, ale též objem takové činnosti, dosažený hrubý obrát, příp. i zisk, význam ovšem mohou mít i další jinak spíše podružná kritéria, jako je rozsah zasaženého území, společenský význam činnosti, počet oslovených subjektů, počet klientů apod.“

Okresní soud v České Lípě rozhodl o obžalobě obviněného R. E. dne 1. 2. 2018. Obviněnému R. E. bylo kladeno za vinu neoprávněné podnikání, jakožto trestný čin podle § 251 TrZ. Obviněný R. E. se podle všeho dopustil trestného činu tím, že přes internetový portál AUKRO.cz prodával náhradní díly, doplňky a příslušenství pro motorová vozidla, a to nejméně v 77 případech po dobu čtyř a půl let. Obviněný R. E. takovým prodejem získal prospěch vyčíslený na částku 235 166 Kč. Pro takové jednání neměl obviněný R. E. patřičné živnostenské oprávnění.

Jako prvoinstanční soud rozhodoval Okresní soud v České Lípě. Ve svém rozhodnutí shledal Okresní soud v České Lípě obviněného R. E. vinným z trestného činu podle § 251 TrZ. Za tento trestný čin byl obviněnému udělen peněžitý trest ve výši 56 000 Kč. V případě, že by však obviněný nevykonal udělený peněžitý trest ve stanovené lhůtě, bude mu udělen trest odnětí svobody na 12 měsíců jakožto trest náhradní. Ve spojení s rozsudkem Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci a rozsudkem o udělení trestu Okresního soudu v České Lípě, byl obviněnému zrušen udělený trest podle § 251 TrZ.

Obviněný R. E. se následně odvolal. Případ byl tedy předložen Krajskému soudu v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci. Krajský soud v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci zamítl odvolání, které podal obviněný R. E.

Obviněný R. E. se po zamítnutí o odvolání, které vydal Krajský soud v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci, dovolal k Nejvyššímu soudu České republiky, jenž sídlí v Brně. Dovolání bylo podáno na základě § 265b odst. 1 písm. g) TrŘ, protože obviněný se domníval, že rozhodnutí soudů nižších stupňů vychází z nesprávného posouzení právních skutků.

Obviněný R. E. se hájil tím, že opravoval své automobily a nepotřebné díly, které získal ze svých automobilů následně prodával přes internetový portál. Prodával tak své vlastní věci, které předtím nakoupil, avšak nedělal to za účelem dosažení zisku,

nýbrž se zbavoval použitých věcí. Ve svých námitkách dále tvrdil, že se nejednalo o nabízení stejného zboží, ale docházelo k aktualizacím internetového portálu, do kterého nemohl nijak zasáhnout. Podle dovolatele je zjištěný rozsah neoprávněného podnikání sporný, a nebyl tedy tento rozsah správně zjištěn, protože pokud se jedná o neoprávněné podnikání, je takový rozsah prováděné činnosti podstatný, aby byla naplněna skutková podstata činu. Automaticky opakovanou inzercí není možné sčítat a soud prvního stupně dospěl podle obviněného R. E. k chybnému závěru. Prodávané zboží předem nenakupoval, jak předpokládá zákonná definice podnikání v oboru volné živnosti – nákup a prodej, ale věci rozebíral ze svých vozidel a následně je jako nepotřebné prodával.

K výše uvedeným námitkám obviněný R. E. navrhoval, aby Nejvyšší soud zrušil napadené rozhodnutí soudů nižších stupňů a věc vrátil k soudu prvního stupně k novému projednání a následnému novému rozhodnutí.

K námitce, kterou podal obviněný, že jeho činnost nesplňovala znaky neoprávněného podnikání z hlediska rozsahu prodeje, se zástupkyně Nejvyššího státního zastupitelství vyjádřila, že je uplatněn v mezích deklarovaného dovolacího důvodu dle § 265b odst. 1 písm. g) TrŘ. Dále uvedla znění skutkové podstaty trestného činu neoprávněného podnikání dle § 251 odst. 1 TrZ a také pojem podnikání ve větším rozsahu. Státní zástupkyně uvedla, že obviněný si nevedl žádný seznam prodaného zboží, a tak byl počet prodaného zboží odvozen pouze z inzerce na internetových portálech. K určení trestní odpovědnosti obviněného nestačilo pouze stanovit výši zisku ani přesný počet prodaného zboží, ale pro určení trestní odpovědnosti této činnosti stačilo uvést rozsah neoprávněného podnikání rámcově s ohledem na povahu a způsob takového jednání. Státní zástupkyně také připouští, že ne každý prodej zboží lze brát jako činnost neoprávněného podnikání, ale prodej většího množství zboží nebo dlouhodobý prodej na aukcích, či internetových portálech v takovém případě rozhodl o neoprávněném podnikání. Státní zástupkyně dále upozornila na to, že činnost prováděná po „živnostensku“ může být prováděna i jako činnost vedlejší vedle jiného zaměstnání, tudíž se u neoprávněného podnikání nemuselo jednat o hlavní zdroj obživy. Podle státní zástupkyně je patrné, že obviněný prováděl činnost za účelem dosažení zisku bez příslušného živnostenského oprávnění. Nelze tak reálně předpokládat, že po zjištěnou dobu několika let vykonával ztrátovou činnost. Po dobu čtyř a půl let prováděl neoprávněnou činnost prodeje zboží v celkové hodnotě 235 166 Kč. I v situaci,

kdy se jednotlivé nabídky k prodeji nepodařilo ztotožnit s konkrétním zbožím a nebyla vyloučena možnost, že se tak nabízené zboží ve výčtu prodávaných pohledávek objevilo opakovaně, lze s ohledem na různorodost nabízeného sortimentu dospět k závěru o značném rozsahu a soustavnosti činnosti obviněného R. E.

V souvislosti s výše uváděnými důvody státní zástupkyně navrhla, aby Nejvyšší soud České republiky podané dovolání obviněného odmítl v neveřejném zasedání. Toto vyjádření státní zástupkyně Nejvyššího státního zastupitelství bylo zasláno obviněnému, aby případně reagoval na vyjádření státní zástupkyně, ten tohoto práva nevyužil.

Aby se Nejvyšší soud České republiky zabýval otázkou povahy a opodstatněnosti námitek obviněného ve vztahu k dovolacím důvodům, musel zjistit, zda jsou splněny všechny formální podmínky pro konání dovolacího řízení. Dovolání na rozdíl od odvolání se nemůže podat z jakéhokoli důvodu, ale jen z některých vymezených důvodů uvedených v § 265b odst. 1 písm. a) až l) TrŘ. Podat dovolání z jiného důvodu je nemožné. Přičemž nestačí, aby zákonný dovolací důvod byl jen formálně oznamován, ale je zapotřebí, aby námitky dovolatele odpovídaly takovému důvodu i svým obsahem. Dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) TrŘ je dán zejména tehdy, jestliže skutek, pro který byl obviněný stíhán a odsouzen, vykazuje znaky jiného trestného činu, než jaké v něm spatřovaly soudy nižších stupňů anebo nenaplní znaky žádného trestného činu.

Nesprávné posouzení skutku může spočívat i v tom, že rozhodné zjištěné skutky sice potvrdili spáchání trestného činu, ale soudy nižších stupňů přesto dospěly k závěru, že nejde o trestný čin, i přes to, že byly naplněny všechny jeho zákonné znaky. Dovolání nemůže být založeno na námitkách proto tomu, jak soudy hodnotily důkazy, jaká vyvodily skutková zjištění, v jakém rozsahu provedly dokazování apod. Dovolání je svou povahou mimořádný opravný prostředek a je určeno pouze k nápravě závažných právních vad. Obviněný sice formálně oznámil dovolací důvod uvedený v § 265b odst. 1 písm. g) TrŘ, ale ve skutečnosti chtěl vznést dovolací důvod uvedený v § 265b odst. 1 písm. l) TrŘ., protože se domáhal o přezkoumání rozhodnutí soudu druhého stupně, který ve svém usnesení rozhodl o zamítnutí řádného opravného prostředku proti odsuzujícímu rozsudku soudu prvního stupně.

Jak již bylo zmíněno obviněný R. E. vyslovil ve svém dovolání nesouhlas s právní kvalifikací jednání, které popsal ve svém verdiktu soud prvního stupně jakožto trestný čin neoprávněného podnikání. Námitky, které vznesl obviněný R. E. obsahově vycházely z odlišné verze skutkového podstaty, než ke kterým došel soud prvního stupně. Obviněný požadoval jiné hodnocení důkazů, než jak je provedly soudy nižších stupňů. V tomto případě jeho vznesené námitky neodpovídaly uplatněnému ani jinému dovolacímu důvodu.

Dovolací soud je zásadně vázán skutkovými zjištěními soudů nižších stupňů, v takovém případě není povinen takové dovolání přezkoumávat. Nejvyšší soud České republiky není totiž obecnou třetí instancí, která by byla zaměřena i na přezkum správnosti a úplnosti skutkových zjištění, takto nebylo postavení Nejvyššího soudu v rámci řízení o dovolání zákonodárcem zamýšleno. Podle § 265r odst. 7 TrŘ Nejvyšší soud České republiky dokazování v dovolacím řízení zásadně neprovádí. Obviněnému bylo kladeno za vinu, že se dopouští neoprávněného podnikání ve větším rozsahu dle § 251 TrZ. Toto ustanovení chrání společenské vztahy související s podnikáním v tržní ekonomice, neboť jeho účelem je zajištění rovnosti subjektů v rámci jejich soutěžení např. na trhu výrobků a služeb. Primárně jsou na trhu ochráněni konkurenti, kteří splní zákonné požadavky na provozování podnikatelské činnosti. Aby šlo o zavinění z hlediska subjektivní stránky, je zapotřebí alespoň nepřímý úmysl. Toto zavinění musí splňovat všechny objektivně-deskriptivní znaky skutkové podstaty a musí se vztahovat na neoprávněnou činnost, která je vyjádřena v popisu skutkové podstaty. Soudy nižších stupňů rozhodly o tom, že obviněný naplnil znaky objektivní i subjektivní znaky skutkové podstaty trestného činu neoprávněného podnikání.

Obviněný soustavně po dobu čtyř a půl let nabízel k prodeji a prodával náhradní díly, součásti či příslušenství různých motorových vozidel různých značek (např. VW Golf, Passat a Bora, Škoda Fabia, Superb a Octavia nebo Audi A4 či A6) bez příslušného živnostenského oprávnění. Toto zboží nabízel prostřednictvím internetu prakticky na celém území České republiky. Šlo tedy o velký okruh osob, kterým toto zboží nabízel a následně i prodával. V některých případech obviněný R. E. prodával zboží stejným zákazníkům, kteří se na něj obraceli s konkrétní poptávkou po zboží. Tato skutečnost, že obviněný prodával nepotřebné díly ze svých automobilů, jeho tvrzení vyvrací. Takové jednání naplňuje znak podnikání a také zákonný znak většího rozsahu, protože tuto činnost prováděl po dobu čtyř a půl

let, soustavně, zrealizoval víc než osmdesát prodejů z nejméně sto nabídek. Ze seznamu inzerátů a svědeckých výpovědí dospěly soudy nižších stupňů k závěru o rozsahu jeho trestné činnosti.

K námitce opakovaných nabídek se státní zástupkyně vyjádřila, že pro trestní čin neoprávněného podnikání stačí stanovit rozsah činnosti podle § 251 odst. 1 TrZ. K posouzení trestní odpovědnosti není podstatné, zda se některé zboží objevilo ve výčtu vícekrát. V takovém případě lze se závěry o větším rozsahu soudů nižších stupňů souhlasit. Nejvyšší soud České republiky dal za pravdu soudům nižších stupňů, že obviněný vykonával tuto činnost s naplněnými znaky podnikání.

Nejvyšší soud České republiky z výše uvedených důvodů shledal námitky obviněného za zjevně neopodstatněné a užitou právní kvalifikaci soudů nižších stupňů za důvodnou a odpovídající. S přihlédnutím k výše uvedeným skutečnostem Nejvyšší soud České republiky odmítl dovolání obviněného. Proti rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky se připouštěl jediný opravný prostředek a tím byla obnova řízení. Takto Nejvyšší soud České republiky rozhodl dne 27. 3. 2019 v senátu, jemuž předsedal JUDr. Bc. Jiří Říha, Ph. D. (ASPI, 2020)

Po prostudování tohoto soudního rozhodnutí se i autorka přiklání k rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky, který uvedl, že soudy nižších stupňů postupovaly správně. Obviněným R. E. byly naplněny všechny znaky, které jsou potřebné, aby se jednalo o podnikání bez toho, aniž by k tomu měl patřičné živnostenské oprávnění. Prvním naplněným znakem byl znak samostatnosti. Obviněný R. E. tuto činnost provozoval samostatně, neboť sám rozhodoval, kdy, jak a za jakou cenu autodíly prodá. Znak soustavnosti byl naplněn tím, že takto prodával autodíly čtyři a půl roku a pro stanovení trestní odpovědnosti neoprávněného podnikání stačí takto provozovat činnost minimálně 6 měsíců. Na internetových portálech, kde obviněný R. E. prodával náhradní díly a doplňky pro motorová vozidla, vystupoval pod svým jménem, a takto svým jednáním dosáhl zisku 235 166 Kč.

4.2 Soudní rozhodnutí Nejvyššího správního soudu sp. zn. 7 A 87/2002

Toto soudní rozhodnutí se vztahuje k přestupku neoprávněného podnikání dle živnostenského zákona. Soudní rozhodnutí je vydané pod spisovnou značkou 7 A 87/2002. Nejvyšší správní soud rozhodl dle rozsudku dne 19. 11. 2003. Ve věci stojí Tomáš K. proti Ministerstvu průmyslu a obchodu (dále jen MPO), které podpořilo

rozhodnutí Obecního živnostenského úřadu v Bruntálu, který udělil Tomáši K. pokutu za neoprávněné podnikání.

Právní věta se zabývá podstatou živnostenského oprávnění a přestupkem, který se týká neoprávněného podnikání. Živnostenský úřad dospěl k názoru, že pro dané podnikání chybí konkrétní živnostenské oprávnění. Celé znění právní věty je následující:

Podnikatel neoprávněně podniká, nemá-li živnostenské oprávnění k provozování činnosti, která je živností, anebo má-li sice živnostenské oprávnění, které ale předmět skutečně provozované činnosti (živnosti) nepokrývá.

Má-li podnikatel pouze oprávnění k živnosti volné (zde: "služby se speciálními stroji"), podniká neoprávněně, vykonává-li v tomto rámci také činnost, k níž je třeba koncese (zde: "silniční doprava nákladní").

Jako prvoinstanční správní orgán rozhodoval Okresní živnostenský úřad v Bruntálu, který uložil dne 27. 3. 2002 Tomášovi K. pokutu ve výši 10 000 Kč, protože se provinil neoprávněným podnikáním v živnosti koncesované, konkrétně provozování silniční motorové dopravy nákladní. Tomáš K. se proti uložené pokutě odvolal k MPO, to ale dne 17. 5. 2002 odvolání zamítlo a potvrdilo rozhodnutí Okresního živnostenského úřadu v Bruntálu.

Tomáš K. napadl rozhodnutí, které vydalo MPO a podal žalobu proti MPO u Vrchního soudu v Praze dne 19. 7. 2002. Tomáš K. se především hájil tím, že nevykonával činnost koncesovanou, ale provozoval činnost volnou, konkrétně služby se speciálními stroji. Náplní práce Tomáše K. je práce se speciálními stroji, hlavně na lesních cestách. Převoz dřeva z místa uložení do místa naložení na vagóny ČSD po veřejné komunikaci probíhal pouze v minimálním čase. Tomáš K. dále namítal, že podniká na základě živnostenského oprávnění, které je platné od roku 1992 pro živnost volnou a také že živnostenský úřad ho v souvislosti se změnou zákona neupozornil na povinnosti nahradit si volnou živnost živností koncesovanou.

Dne 3. 9. 2003 vydalo MPO písemné vyjádření, ve kterém bylo uvedeno, že Tomáš K. se dopustil neoprávněného podnikání zejména tím, že provozoval činnost, která spadá do živností koncesovaných, pro kterou neměl patřičné živnostenské oprávnění, takto jednal nejméně od roku 1993 do kontroly, která byla provedena Okresním živnostenským úřadem v Bruntálu dne 7. 5. 2001. Správní orgán prvního

stupně, který prováděl u Tomáše K. kontrolu, zjistil, že provozuje činnost, která spočívá v nakládce dřeva v lese, přepravě dřeva jak po lesních cestách, tak po silnicích a také skládání dřeva na úložiště a nakládání do vagónů. Tuto činnost prováděl vozidlem značky TATRA 815, která má hydraulický nakladač a přívěs. Podle Okresního živnostenského úřadu v Bruntálu tato činnost spadá svým charakterem do koncesované živnosti silniční motorová doprava nákladní, protože zahrnuje dopravu věcí, které jsou uvedené v § 2 odst. 1 a 3 zákoně č. 111/1994 Sb., o silniční dopravě. Také lze v tomto případě uvést zákon č. 68/1979 Sb., o silniční dopravě a vnitrostátním zasilatelství, protože Tomáš K. ohlašoval svou živnost v roce 1992 a nazval ji služby se speciálními stroji.

Nejvyšší správní soud, který převzal věc k dokončení řízení, přezkoumal všechna uskutečněná řízení a dospěl k závěru, kdy žaloba, kterou podal Tomáš K. proti MPO, není důvodná, a tak ji zamítl. Svoje rozhodnutí odůvodnil následovně:

Aby mohl podnikatel provozovat živnostenskou činnost, musí vlastnit patřičné živnostenské oprávnění. Pokud takové živnostenské opatření chybí, dopouští se podnikatel neoprávněného podnikání. V § 61 odst. 1 ŽivZ je neoprávněné podnikání definováno jako provozování činnosti, která je předmětem živnosti bez živnostenského oprávnění. Toto platí i pro podnikatele, který vlastní živnostenské oprávnění, ale pro jinou činnost, než jakou provozuje. To souvisí především s tím, že živnosti jsou rozděleny podle druhů, a to na živnosti ohlašovací (volné, řemeslné a vázané) a živnosti koncesované. Pro získání určité živnosti je zapotřebí splnit patřičné podmínky, které jsou uvedené v ŽivZ. Jenom při živnosti volné není takových podmínek potřeba.

Tomáš K. ohlašoval svoji živnost v roce 1992 a ohlašoval ji jako živnost volnou, v této době se označování těchto živností řídilo nezávazným třídíkem tzv. odvětvové klasifikace ekonomických činností. Podnikatel, který v té době ohlašoval svou živnost, měl volnou ruku v tom, jak svou živnost pojmenuje, ale odpovídal za to, že ohlášené živnosti bude odpovídat předmět činnosti. V takovém případě byl ohlašovatel vymezován tzv. negativně, to znamená, že jako živnost volnou mohl ohlásit jen takovou činnost, která byla živností volnou, ale nemohla být současně živností jinou. Pokud by se tak stalo, živnostenské úřady takové ohlášení mohly zamítnout.

Tomáš K. ohlásil svoji činnost jako živnost služby se speciálními stroji, taková činnost nevykazovala známky jiné činnosti, a tak mohla být zapsaná jako činnost volná.

O tom, zda se jednalo o oprávněné či neoprávněné podnikání, rozhodl samotný předmět této podnikatelské činnosti. Již v době, kdy Tomáš K. ohlašoval svou živnost, bylo ze samotného názvu ohlášené živnosti zřejmé, že jeho práce spočívá v nakládce dřeva v lese a následné přepravě dřeva, jak po cestě lesní, tak po silnicích. Tuto činnost provozoval již s výše uvedeným automobilem, a tak jeho živnost nemohla být živností volnou, ale spadala pod živnost koncesovanou – silniční motorová doprava, tato živnost byla upravena v tehdejší zákoně č. 68/1979 Sb., o silniční dopravě a vnitrostátním zasilatelství a také v ŽivZ v jeho příloze č. 3. I dnes je jedná o koncesovanou živnost, známou jako silniční motorová doprava nákladní, která musí splňovat podmínky v zákoně č. 111/1994 Sb., o silniční dopravě, který je ve spojení s ŽivZ a jeho přílohou č. 3.

Ať už se jedná o živnost s označením silniční motorová doprava v době, kdy Tomáš K. začal podnikat nebo o živnost s označením silniční motorová doprava nákladní, jak uvádí nové znění zákona, tak se v obou případech jedná o živnost koncesovanou, pro kterou neměl Tomáš K. příslušné živnostenské oprávnění. Činnost Tomáše K. totiž spočívala i v tom, že přepravoval náklad po silnicích, místních komunikacích a veřejně přístupných účelových komunikacích a volném terénu.

Nařízení vlády č. 469/2000 Sb., stanovuje obsah náplně jednotlivých činností, ze kterého vyplývá, že daná živnost odpovídá živnosti koncesované. Tato úprava ani nezná živnost označenou jako služby se speciálními stroji. Nejvyšší správní soud se proto ztotožnil s vyjádřením, které vydalo MPO, že činnost, kterou vykonával Tomáš K., by se nejvíce blížila k živnostem lesnictví, těžba dřeva a poskytování služeb myslivosti, pokud by Tomáš K. sám, soustavně, vlastním jménem, na vlastní odpovědnost a za účelem dosáhnout zisku kromě přepravy také dřevo těžil. V takovém případě by už ale nemohl převážet dřevo pro jiný subjekt v rámci svého živnostenského oprávnění.

Z výše uvedených důvodů soud rozhodl, že MPO postupovalo správně, když potvrdilo rozhodnutí správního orgánu prvního stupně, který dospěl k závěru, že Tomáš K. se provozováním své činnosti dopustil neoprávněného podnikání, neboť se jedná o živnost koncesovanou, pro kterou neměl příslušné živnostenské oprávnění. Za takové jednání byla Tomáši K. uložena pokuta ve výši 10 000 Kč, přičemž za takové jednání zákon umožňuje uložit pokutu až do výše 200 000 Kč. Nejvyšší správní soud dále uvedl, že se ztotožnil s tím, jakým způsobem správní orgány prvního a druhého

stupně posoudily, jak přitěžující, tak polehčující okolnosti a následně uložily Tomáši K. pokutu při spodní hranici. Nejvyšší správní soud proto považoval pokutu za přiměřenou. (ASPI, 2020)

I v tomto případě autorka souhlasí s uvedeným rozhodnutím Nejvyššího správního soudu, neboť je patrné, že Tomáš K. provozoval činnost, pro kterou neměl příslušné živnostenské oprávnění. Výše uložené pokuty je značně benevolentní, protože, jak bylo uvedeno, Tomáš K. takto provozoval svou živnost od doby, kdy ohlásil své podnikání čili od roku 1992 až do provedené kontroly, kterou provedl Obecní živnostenský úřad v Bruntálu v roce 2002. Z toho je patrné, že neoprávněně podnikal 10 let, a dle názoru autorky to byla doba značně dlouhá. Polehčující okolnost vidí v tom, že Tomáš K. svou živnost ohlásil, a tak odváděl sociální a zdravotní pojištění, příslušnou daň ze svých příjmů i další jiné odvody, které jsou s provozováním živnosti spjaté.

5 Návrhy na minimalizaci neoprávněného podnikání

Poslední kapitola bude věnována návrhům, které by mohly dopomoci k minimalizaci neoprávněného podnikání. Tyto návrhy jsou formulovány na základě poznatků, které autorka při psaní této bakalářské práce získala. Zřejmě by bylo příliš naivní myslet si, že je možné neoprávněné podnikání zcela vymýtit ze společnosti. Formulace těchto návrhů by proto měly být brány jako snaha o snížení neoprávněného podnikání.

Neoprávněné podnikání je velice závažný jev, jehož řešení je značně obtížné. K minimalizaci neoprávněného podnikání může dojít zejména při důkladném uplatňování preventivních a kontrolních opatření. Dle autorky by se měl tedy stát především zabývat vytvořením kvalitních opatření, která by vedla k eliminaci neoprávněného podnikání, protože vytvoření dostatečných a účinných opatření je rozhodně důležitější než samotné uložení sankce nebo trestu.

5.1 Informovanost a vzdělání veřejnosti

Jedním z problémů, který přispívá k neoprávněnému podnikání, je nevědomost veřejnosti. Lidé často neví, co vlastně pojem neoprávněné podnikání znamená, a jak snadno tuto činnost mohou nevědomky provádět. Protože nevědomost legislativy neomlouvá, navrhovala bych zvýšení informovanosti a vzdělání veřejnosti jakožto jednoho z nástrojů, který by mohl snížit vznik neoprávněného podnikání.

Živnostenské úřady by mohly prostřednictvím svých pracovníků provádět besedy na středních školách, které by byly určené pro žáky posledních ročníků. V každé třídě se najde skupinka žáků, která nechce jít dál studovat na vysokou školu, a tito žáci by raději chtěli vydělávat peníze. Pracovníci živnostenského úřadu by tak mohli těmto žákům předat základní informace, které by jim byly nápomocné při založení živnostenského oprávnění. Kromě kladných informací, které by mohly pomoci tomu, jak mají zájemci postupovat při založení své živnosti, by měla být beseda i na stinné stránky provozování živnosti v případě, když se někdo rozhodne podnikat bez patřičného oprávnění.

Obdobným způsobem by mohly probíhat i besedy organizované Policií České republiky. Policisté už sice do škol dochází a přednáší žákům např. o šikaně

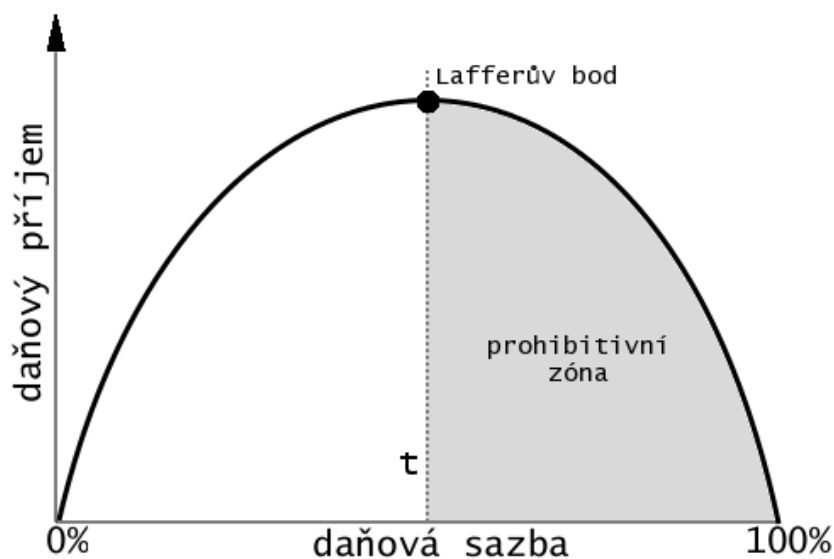
a návykových látkách, domnívám se však, že by bylo vhodné tematiku besed rozšířit o téma hospodářských trestných činů důsledcích z těchto trestných činů vyplývajících.

Neznalost zákona nikoho neomlouvá, a tak by mohla být částečně jistým řešením i publikace pojednávající o hospodářských trestných činech, formulovaná ovšem nikoli právnickým jazykem (kterému běžný člověk příliš nerozumí), nýbrž tak, aby text v knize pochopil i laik (myšleno osoba, která nemá právní vzdělání). Nepochopení právního předpisu může vést k problémům a také ke vzniku neoprávněného podnikání. Autorem takovéto publikace by dle mého názoru měl být odborník, který zná dobře právo – nemusel by mít však právní vzdělání. Vycházel by přitom z judikatury a právních předpisů, ale zároveň by si stále uvědomoval, komu by byla publikace adresována. Důležitou součástí textu by měly být praktické negativní příklady, které by měly varovnou a preventivní funkci. Takováto publikace by mohla přispět k lepšímu pochopení dané problematiky a snad i přispět k tomu, aby se snížil počet občanů, kteří se dopouštějí neoprávněného podnikání nevědomky.

5.2 Daňová povinnost

Daňová povinnost patří k příčinám vzniku neoprávněného podnikání – toto bylo již zmíněno v kapitole 3.1.1. Jedná se hlavně o daně z příjmu právnických a fyzických osob. Podnikatelé se právě těmto odvodům chtějí vyhnout a tím dochází k neoprávněné činnosti. Proto je zcela na místě, aby tu byla určitá opatření, která by mohla zabránit neoprávněnému podnikání.

Pro řešení minimalizace neoprávněného podnikání by nebylo vhodné rapidně snižovat nebo naopak zvyšovat sazby pro daňové odvody, protože v neoprávněném podnikání budou daně vždy nulové. Podle názoru autorky by jistým řešením mohlo být diskutování a následné stanovení optimální sazby, při které by nebyl ohrožen příjem do státního rozpočtu a při které by podnikatelé neměli dojem, že jsou „okrádání“ ze strany státu o svůj výdělek. Takovým optimem se zabývá tzv. Lafferova křivka. Důležité je ovšem podotknout, že stanovení optimálních daňových sazeb je opravdu věcí nesnadnou a že se o to pokoušeli mnozí odborníci.



Obr. 5.1 Lafferova křivka, zdroj Wikipedie, 2001

Z křivky na obrázku 5.1 je patrné, že při zvyšování daňové sazby, se zvyšuje i daňový příjem. Takové zvyšování funguje jenom do určité hranice zvané jako Lafferův bod, tento bod znázorňuje nejvyšší možné zdanění, při kterém dochází k příjmu do státního rozpočtu, ale pokud dojde k překročení této hranice, daňový příjem se se stále narůstající daňovou sazbou začne naopak snižovat. V takovém případě se jedná o tzv. zakázanou zónu, do které by daňová sazba neměla růst, protože to vede ke vzniku neoprávněného podnikání, díky kterému se sníží i příjmy do státního rozpočtu. (Jurečka a kol., 2017)

Při stanovení optimální výše daňové sazby by tak ekonomové, kteří se touto problematikou daňové sazby zabývají, měli mít na paměti Lafferovu křivku a zjistit tak, zda výše sazby je pro společnost stále přijatelná.

5.3 Snížení administrativy

Administrativa je problém, se kterým se potýká nespočet podnikatelů. Rozsah administrativních úkonů je značný již při samotném založení podniku, kdy podnikatel musí splňovat určité podmínky a postupy, aby jeho podnik mohl vzniknout. Další administrativa vzniká při odvádění povinných odvodů na zdravotní pojištění, sociální zabezpečení, při odvodech daní a celé řady jiných administrativních povinností. Velká administrativní zátěž zabere podnikatelům mnoho času nebo finančních prostředků, pokud si nedokáží poradit sami. Z tohoto důvodu by bylo zapotřebí snížit administrativu podnikatelům a usnadnit jim práci v této oblasti, aby se podnikatelé mohli primárně věnovat své podnikatelské činnosti. Taková zátěž ze strany státu, které jsou podnikatelé

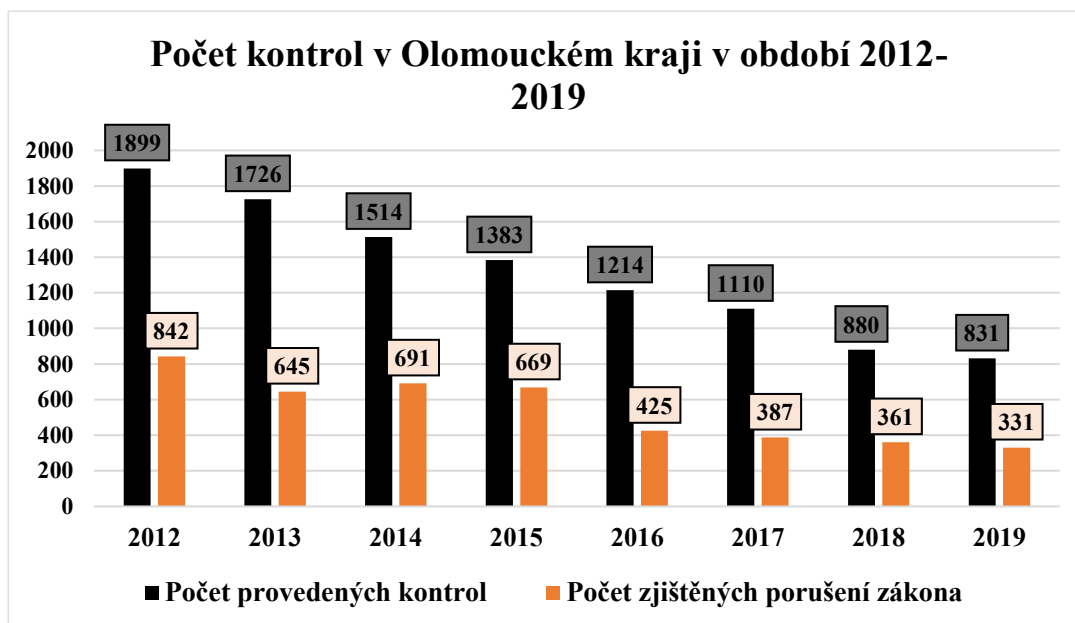
vystavení, může mnoho z nich dovést na nesprávnou cestu, a tak může docházet ke zvýšení neoprávněného podnikání.

Návrhem autorky je tedy snížit administrativu pro podnikatele, aby byl ušetřen čas a finanční prostředky, které musí podnikatelé vynaložit. Tímto problémem se již zabývá samotné ministerstvo průmyslu a obchodu (dále jen MPO). Vláda v roce 2019 schválila plán systémového snížení administrativní zátěže podnikání na období 2019–2022, který připravilo MPO ve spolupráci s ostatními resorty. V dokumentu je zhodnocena celková aktivita, která vedla ke snížení administrativní podnikatelské zátěže, dále jsou nastíněny další kroky ke snižování nadbytečné administrativy. MPO uvádí ve svém plánu, že během tří let dojde ke změně nejméně 33 právních předpisů a ke zjednodušení 133 povinností, které musí podnikatelé podle současné legislativy dodržovat. Konkrétní způsoby, jak chce MPO snížit administrativní zátěž, je hned několik, např. odstranění duplicit, sdílení dat, funkční nastavené procesů, zjednodušení daní a legislativy. (Ministerstvo průmyslu a obchodu, 2019)

5.4 Živnostenská kontrola

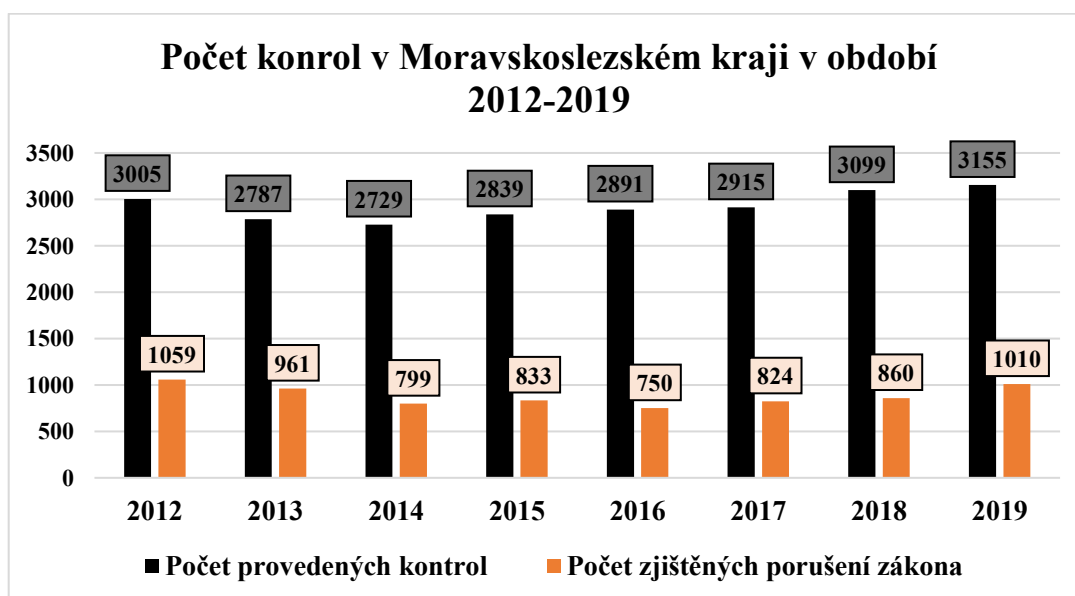
Jak již bylo uvedeno v kapitole 3.3.1, živnostenské úřady provádějí kontrolu podle svého ročního harmonogramu a kontrolu neoficiálního sektoru provádí pouze na popud z řad občanů. Proto je spolupráce živnostenských úřadů s veřejností, jinými úřady nebo policií důležitá. Daná spolupráce by totiž mohla pomoci při odhalování neoprávněného podnikání. Zde ovšem nastává problém spolupráce živnostenského úřadu s veřejností, neboť výrobky a služby, které jsou vyrobeny v neoficiálním sektoru, jsou levnější než ty, které jsou vyrobeny v sektoru oficiálním. Z tohoto důvodu by veřejnost zřejmě neměla potřebu na neoprávněné podnikání upozornit. Ale i přes tento fakt si myslím, že spolupráce živnostenských úřadů s výše uvedenými institucemi by mohla být nápomocná snížení neoprávněného podnikání.

Dalším problémem je počet provedených živnostenských kontrol. Následující statistické údaje, které se týkají počtu provedených živnostenských kontrol od roku 2012 do roku 2019, byly autorce poskytnuty na základě písemné žádosti Ministerstvu průmyslu a obchodu, odboru živností. Olomoucký kraj byl záměrně vybrán z důvodu, autorčina místa trvalého místa bydliště. Ke srovnání byl vybrán kraj Moravskoslezský, neboť v tomto kraji se nachází Vysoká škola Báňská – Technická univerzita Ostrava.



Graf 5.1 Počet provedených kontrol v Olomouckém kraji v období 2012-2019, zdroj Ministerstvo průmyslu a obchodu (2012-2019), vlastní zpracování

Z grafu 5.1 je patrné, že každoročně klesá počet provedených kontrol v Olomouckém kraji ze strany živnostenského úřadu. V roce 2019 byl počet provedených kontrol skoro stejný jako počet zjištěných porušení zákona v roce 2012. Autorka se tedy domnívá, že pokud občané, kteří podnikají neoprávněně, mají povědomí o sníženém počtu provedených kontrol, spoléhají na to, že klesající počet kontrol ze stran živnostenských úřadů nezjistí jejich neoprávněnou činnost. Proto by bylo dobré kromě spolupráce s jinými institucemi i zvyšovat počet živnostenských kontrol nebo se alespoň více zaměřit na neoficiální sektor.



Graf 5.2 Počet kontrol v Moravskoslezském kraji v období 2012-2019, zdroj Ministerstvo průmyslu a obchodu (2012-2019), vlastní zpracování

Samozřejmě ne v každém kraji došlo v tomto období k poklesu počtu provedených živnostenských kontrol. Z grafu 5.2 je vidět, že v Moravskoslezském kraji dokonce tento počet provedených kontrol nepatrně vzrostl. Průměrně za toto období živnostenský úřad odhalil 887 případů porušení zákona. Autorka je přesvědčena, že důsledně vykonaná živnostenská kontrola je základ pro odhalení případných porušení zákona.

5.5 Sociální dávky

Sociální dávky mají pomoci lidem, kteří se ne vlastní vinou dostali do těžké životní situace. V České republice se však stále najde nespočet lidí, kteří pobírají sociální dávky, a přitom provádějí neoprávněnou činnost. Sociální dávky by neměly být snadno dosažitelné a také by neměly být příliš vysoké, aby těchto dávek nemohli někteří občané využívat. Návrhem, je tedy zpřísnění pravidel pro získání dané sociální dávky a také důkladnější kontrolu těch, kteří sociální dávky pobírají delší dobu.

5.6 Sankce

Výše sankcí, které jsou udělovány ve formách pokut za neoprávněné podnikání, hraje důležitou roli v boji proti neoprávněnému podnikání. Výše pokuty by mohla odradit mnoho podnikatelů, kteří chtějí tzv. sejít z cesty a vydat se tak cestou nelegální. Stejně tak důležité jsou v boji proti neoprávněnému podnikání postihy, díky kterým může dojít až k zákazu provozování činnosti.

Někteří nelegálně podnikající občané si mohou díky své činnosti, kterou provozují tzv. „na černo“ (bez toho, aniž by odvedli patřičné daně a sociální a zdravotní pojištění), přijít na větší obnos peněz, což jim při odhalení jejich nelegální činnosti umožní zaplatit uloženou pokutu. Často jejich zisk zůstává mnohdy větší, než kdyby dodržovali zákony. V takovýchto případech by odpovídající výše pokuty byla rozhodně účinnější. Například výše pokuty, která by byla dvojnásobkem prospěchu daného nelegálního podnikatele, by byla rozhodně demotivující pro další nelegální podnikání.

K postihu, který představuje zákaz činnosti, by mohl být připojen i trest, který by spočíval ve vykonání veřejně prospěšných prací. V takovém případě by neoprávněně podnikající osoba státu vrátila část peněz, o které stát při jejich činnosti připravila.

5.7 Inspirace podle jiných států

Protože podnikání se na území České republiky začalo rozbíhat až po roce 1990, jsou některé vyspělé země Evropské unie napřed, co se týká boje s nelegální ekonomikou. Autorka tedy navrhuje, abychom se inspirovali ostatními členskými státy Evropské unie.

Pan Fassmann ve své knize Stínová ekonomika a práce na černo popisuje nástroje, které používají vyspělé členské státy Evropské unie.

1. Zvýšené vynucování pravidel, kontrola, vyhledávání a sankcionování těchto činností

Členské státy za účelem boje s nelegální činností posílili svou legislativu a zvýšili výrazně sankce, jak při práci na černo, tak při krácení daní a pojistných plateb a při zneužívání sociálních dávek. Zvýšená sankční opatření přijalo na začátku 21. století např. Německo, Francie a Irsko. Německo přijalo také opatření, kdy při zjištění nelegálního zaměstnávání může být zaměstnavateli udělen trest vyloučení z veřejných tendrů až na tři roky. Rakousko zavedlo proti zneužívání sociálních dávek čipové karty.

Protože samotná opatření bez systému vynucování nemají podstatný efekt, byla ve členských státech zvýšená kontrola při dodržování jak daňových a pojistných, tak i pracovně právních předpisů. Kontroly se v jednotlivých zemích zaměřují na konkrétní odvětví, ve kterých se nejvíce objevuje práce na černo. Například ve Španělsku se to týká cestovního ruchu, v Německu, Irsku a Švédsku pak stavebnictví.

Aby byla zvýšená kontrola účinná, byla zapotřebí spolupráce jednotlivých úřadů státní a veřejné správy. Touto oblastí se nejdříve začalo zabývat Německo, Francie a Lucembursko. V Rakousku v roce 2002 přešly všechny kontrolní činnosti pod ministerstvo financí. Řecko propojilo inspektorát práce s orgány sociálního pojištění. Spolupráce a kooperace na evropské úrovni vedla k lepšímu sdílení informací. (Fassmann, 2007)

2. Vzdělávací a informační kampaně zvyšující vědomí o práci na černo

Tyto kampaně měly především měly za cíl zvýšit společenské povědomí o práci na černo. V Německu například v polovině 90. let byla vyhlášena všeobecná výzva

pro obyvatele, aby jakákoli podnikatelská činnost byla ohlášena. Ve Švédsku, Finsku a Portugalsku proběhla kampaň, jejímž cílem bylo informovat o riziku využívání nenahlášené práce. V Řecku, Dánsku, Irsku a Velké Británii byly zveřejňovány výsledky kontrol a výše uložených sankcí. (Fassmann, 2007)

3. Změna legislativy pracovního trhu stimulující přeměnu nežádoucí práce na černo

Změna legislativy měla především stimulovat přeměnu nežádoucí práce na černo. V některých státech byla tato změna provedena již na konci 90. let 20. století. V Itálii byly zavedeny nové typy pracovních smluv, které umožnily občanům vstoupit na formální pracovní trh. Španělsko změnilo uspořádání nestandardní péče. V Nizozemí uvolnili ustanovení pro soukromé zprostředkovatelské práce. Změna legislativy pokračovala i s příchodem 21. století. V Rakousku došlo k výraznému posunu formulace dohod o přizpůsobení pracovní doby. V Belgii došlo k legislativním opatřením, která měla směřovat k přeměně nezákonné domácí práce na práci legální. V Německu, Dánsku a Nizozemí došlo ke zjednodušení tzv. mini jobů. (Fassmann, 2007)

4. Snížení administrativní zátěže při registraci pracovníků a založení firmy

Při projednávání legislativních opatření došlo prakticky ve všech sledovaných zemích k zjednodušení administrativy, která se týkala registrace nových pracovníků. Administrativní a regulativní požadavky patří k hlavním překážkám, kterým musí podnikatelé čelit. Proto některé země reagovaly na tuto problematiku podstatným snížením administrativní zátěže pro podnikatele, a to především při zakládání firem. (Fassmann, 2007)

5. Podpůrná opatření v daňových systémech

Změny v daňové legislativě, která se týkala osobního zdanění a možností daňových odpočtů, provedla většina států. Vůči deklarované práci měly tyto změny v některých případech kladné vedlejší efekty. Ve Švédsku, Dánsku a Španělsku došlo počátkem 90. let 20. století k daňovým reformám, které byly zaměřené na snížení vysokých sazeb daně z příjmu FO. V Rakousku, Itálii, Lucembursku, Belgii a Německu mělo vliv na snížení práce na černo rozšíření možností daňových odpočtů u daně z příjmu FO.

V některých zemích v průběhu 90. let došlo k úpravám placení pojistného do sociálních systémů. Tato opatření byla zavedena s cílem podpořit zaměstnanost, ale došlo tím i k vedlejšímu pozitivnímu efektu při snižování práce na černo. V Irsku, Lucembursku, Švédsku a Německu došlo ke zjednodušení administrativy v oblasti daní a sociálního pojištění. V Portugalsku, Irsku a Nizozemí došlo k daňovému zvýhodnění a k administrativnímu zjednodušení, které směřovalo k podpoře a zlepšení situace poctivých daňových poplatníků. (Fassmann, 2007)

6. Dotace, subvence nebo redukce režijních nákladů domácností

Státy Belgie, Francie a Německo zavedly systém, který umožňoval domácnostem nakupovat domácí služby za nižší ceny a přitom zajistit, aby příspěvky na sociální zabezpečení a daně, které souvisí s těmito službami, byly zaplacený prostřednictvím voucheru.

Severské státy zavedly daňové odpočty a dotace na obnovu a vylepšení domů. Takto zavedený systém povzbudil občany, aby využili příležitost legálně opravit své domy a současně předvést práci, která by za jiných okolností směřovala k neoficiálnímu sektoru.

Státy Dánsko, Finsko, Belgie a Německo zavedlo subvencování domácích služeb. Stát vyplácí část mzdy pracovníkovi, který službu provádí. Domácnostem se tak snižuje cena za službu, aniž by byl pracovník nějak ochuzen. Státy tak docílily toho, že je provádění služeb registrováno, a tak i odvedeny příslušné daně. Dánsko tento systém poprvé zavedlo v roce 1994 jako experiment a od roku 1997 šlo o trvalé opatření. Vláda tak dotuje 40 % nákladů práce. (Fassmann, 2007)

7. Sociální dialog

S nedeklarovanou prací bojují členské státy pomocí sociálních partnerů. Tito partneři hrají nezastupitelnou úlohu při kontrole pracovněprávních a bezpečnostních opatření a také při dodržování směrnic a pracovních smluv na pracovištích. Ve Francii a Itálii se tyto odbory zapojují do kontroly v přímé součinnosti s orgány státu a také do kampaní proti práci na černo, k těmto kampaním se připojilo také Německo a severské státy. (Fassmann, 2007)

8. Opatření vztahující se k příslušníkům třetích zemí

Co se týká zaměstnávání osob z řad migrantů, jsou opatření rozdělena do pěti politických oblastí.

- **Politika, která je zaměřená na prevenci nelegální migrace** – tato politika se zaměřuje především na hraniční kontroly, pašeráctví a převádění osob,
- **politika kooperativní a podpůrná** – tato politika má na práci např. organizaci programů, které umožňují dočasné zaměstnávání cizinců, informační kampaně o pravidlech působení cizinců na trhu práce a iniciativu tlumící poptávku po nelegálních pracovnících,
- **politika legalizační** – tato politika se zabývá např. legalizací pobytu a udělováním amnestie některým skupinám ilegálních pracovníků,
- **politika represivní** – represivní politika řeší problémy kontroly, zátahy, deportace nelegálně pobývajících cizinců. Do této oblasti patří také spolupráce se státy, odkud cizinci pocházejí,
- **politika tolerantní** – tato politika se zaměřuje na zpřístupnění bydlení, sociální a zdravotní služby, budování škol pro děti cizinců a repatriační programy.

Francie a Finsko zavedlo opatření, které vedlo ke kontrole a monitorování pracovních podmínek pro zahraniční pracovníky. Velká Británie a Nizozemí zavedly legislativu, podle které se měli zaměstnavatelé kontrolovat povolení k pobytu svým zaměstnancům. Portugalsko a Řecko taky změnily legislativu, která se zabývá imigranty a jejich pracovními trhy. (Fassmann, 2007)

Česká republika by se tedy měla inspirovat opatřeními, která jsou uvedena v publikaci pana Fassmanna a která byla výše zmiňovanými členskými státy uvedena do praxe a úspěšně využívána. Určitě by stálo za přemýšlení, aby byla vybrána a aplikována pro naši ekonomiku ta nejúčinnější a nejefektivnější opatření. Proč složitě a zdlouhavě hledat řešení, když již bylo nalezeno a v praxi funguje. Toto by podle autorčina názoru v součinnosti s dalšími faktory mohlo vést k rychlejšímu snížení neoprávněného podnikání.

6 Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo pokusit se vymezit, co je to neoprávněné podnikání, dále se autorka chtěla zamyslet nad příčinami tohoto jevu a poukázat na ekonomické a právní důsledky z toho vyplývající. Zabývala se také nastíněním trestně právní úpravy neoprávněného podnikání, následně popsala dva praktické příklady neoprávněného podnikání a v závěrečné části této práce jsou popisovány návrhy, které by mohly vést ke snížení výskytu neoprávněného podnikání.

Aby bylo jasně definováno, co je neoprávněným podnikáním, autorka se zabývala ve druhé kapitole samotným pojmem podnikání, jak ho nepřímě definuje občanský zákoník. Dále byly popsány znaky, které musí taková činnost splňovat, aby se jednalo o podnikání. V závěru této kapitoly bylo poukázáno na vývoj podnikání od roku 1990 do roku 2019. Bakalářská práce je věnována neoprávněnému podnikání, a proto se autorka zabývala v této kapitole i definováním pojmu neoprávněného podnikání podle živnostenského zákona a trestního zákoníku. V této kapitole jsou uvedeny i číselné údaje, které mapují počet případů neoprávněného podnikání v časovém horizontu od roku 2008 do roku 2019.

Třetí kapitolo byla věnována příčinám, které mohou stát za vznikem neoprávněného podnikání. Podstatnými příčinami vzniku neoprávněného podnikání mohou být daňové povinnosti, odvody na sociální zabezpečení a zdravotní pojištění, státní sociální podpora, ale i např. nezaměstnanost. Ekonomické důsledky popisují z hlediska makroekonomického (zkreslení HDP, růst stínové ekonomiky a snížení příjmu do státního rozpočtu) a mikroekonomického (cena a trh práce). Z hlediska právního byly vyčleněny důsledky, které plynou z neoprávněného podnikání. Tyto důsledky byly popsány podle živnostenského zákona, trestního zákoníku a zákona o některých přestupcích.

Ve čtvrté kapitole byly posouzeny dva příklady neoprávněného podnikání. První příklad se vztahoval k neoprávněnému podnikání jakožto k trestnému činu. Rozhodnutí k tomuto případu vydal Nejvyšší soud České republiky. Druhý příklad byl zaměřen na přestupek podle Živnostenského zákona. V tomto případě rozhodoval Nejvyšší správní soud. Oba příklady byly vyhledány prostřednictvím právní informační databáze ASPI, jelikož když autorka podala žádost u dvou živnostenských úřadů, aby jí poskytly údaje o kauzách, které se vztahují k neoprávněnému podnikání, byla její žádost

odmítnuta s tím, že kontrola jako taková podléhá mlčenlivosti, a žádosti tedy nebylo vyhověno. V poslední části bakalářské práce jsou navrhována opatření, která by mohla vést ke snížení počtu případů neoprávněného podnikání.

Cíle bakalářské práce, které byly v úvodu stanoveny, byly splněny, neboť dle autorčina názoru dostatečně zhodnotila současnou situaci neoprávněného podnikání v České republice. Vymezila také právní, makroekonomické a mikroekonomické důsledky neoprávněného podnikání a definovala příčiny, které mohou vést ke vzniku neoprávněného podnikání. Byly popsány dva praktické příklady soudních rozhodnutí, tato rozhodnutí řešila problematiku neoprávněného podnikání. V soudních rozhodnutích byly popsány důvody, které prokazovaly, že se jedná právě o neoprávněné podnikání, následně byly uvedly i výše sankcí, které soudy uložily za provádění této činnosti.

V závěrečné části bakalářské práce byla navrhována opatření, která byla získána na základě poznatků získaných při psaní práce, která by mohla přispět ke snížení neoprávněného podnikání. Opatření, která byla navrhována, ve většině případů souvisí s příčinami samotného vzniku neoprávněného podnikání. Podle autorky je důležité zachytit neoprávněné podnikání právě při samotném vzniku a předejít tak ztrátám, kterými by ekonomika státu utrpěla. Dále je přesvědčena, že podstatnou roli ve snížení neoprávněného podnikání hraje faktor času. Proto bylo také navrhováno, že by bylo zcela na místě nechat se inspirovat vyspělými členskými státy Evropské unie, které napřed v boji proti neoprávněnému podnikání. Česká republika by tedy mohla využít vyzkoušené a fungující systémy a ušetřit tak čas, který by mohla věnovat vývoji a vyzkoušení nového systému.

Seznam použité literatury

Odborná kniha

FASSMANN, Martin, 2007. *Stínová ekonomika a práce na černo*. Briggs & Co. ISBN 978-80-86846-21-7.

HORIZINKOVÁ, Eva a Václav URBAN, 2018. *Živnostenský zákon: Praktický komentář*. 15. vydání. Praha: Wolters Kluwer. ISBN 978-80-7598-090-8.

JELÍNEK, Jiří a kol., 2016. *Trestní právo hmotné: Obecná část, Zvláštní část*. 5. vydání. Praha: Leger. ISBN 978-80-7502-120-5.

JEMELKA, Luboš a Pavel VETEŠNÍK, 2020. *Zákon o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich. Zákon o některých přestupcích: Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck. ISBN 978-80-7400-772-9.

JUREČKA, Václav a kol., 2017. *Makroekonomie*. 3. aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-271-0251-8.

JUREČKA, Václav a kol., 2013. *Mikroekonomie*. 2. aktualizované. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-4385-1.

NESNÍDAL, Jiří, 2012. *Občanský zákoník I. s komentářem: zákon č. 89/2012 Sb.* Český Těšín: Poradce. ISBN 978-80-7365-336-1.

PELC, Vladimír, 2015. *Zákon o daních z příjmu: Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck. ISBN 978-80-7400-517-6.

VÍTEK, Bohumil a Bohumila SALACHOVÁ, 2014. *Právní prostředí podnikatele*. Ostrava: Key Publishing. Monografie (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-210-5.

ŠÁMAL, Pavel, 2012. *Trestní zákoník: Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck. ISBN 978-80-7400-428-5.

ŠVARCOVÁ, Jena a kol., 2016. *Ekonomie stručný přehled: Teorie a praxe aktuálně a v souvislostech*. Zlín: CEED. ISBN 978-80-87301-21-0.

Článek v odborném časopise nebo ve sborníku z konference

PRAVEC, Josef, 2014. Stát půjde po švarcsystému. *Ekonom: Týdeník hospodářských novin*. Praha: Economia, **58**(24), 62+4. ISSN 1210-0714.

PRAVEC, Josef, 2015. NKÚ: Stát neumí vybírat daně. *Ekonom: Týdeník hospodářských novin*. Praha: Economia, **59**(18), 62+4. ISSN 1210-0714.

Elektronické dokumenty

ČSÚ [Český statistický úřad]. Ekonomické subjekty se sídlem v ČR podle právních forem [online], 2019. Praha: Český statistický úřad [cit. 2020-04-30]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/res_cr

Finance.cz [online], 2019. Praha: Mladá fronta [cit. 2020-05-01]. Dostupné z: <https://www.finance.cz/>

IPodnikatel.cz [online], 2014. Zlín: iPodnikatel – portál pro podnikatele [cit. 2020-02-17]. Dostupné z: <https://www.ipodnikatel.cz/Zahajeni-podnikani/jak-novy-obcansky-zakonik-definuje-podnikani.html>

IPodnikatel.cz [online], 2012. Zlín: iPodnikatel – portál pro podnikatele [cit. 2020-02-17]. Dostupné z: <https://www.ipodnikatel.cz/Prijem-zamestnancu/svarc-system-aneb-zamestnani-na-zivnostnak.html?highlight=WyJcdTAXNjF2YXJjIiwic3lzdFx1MDBlOW0iLCJcdTAXNjF2YXJjIHN5c3RcdTAwZTltIl0=>

ITBIZ [online], 2011. Praha: Nitemedia [cit. 2020-04-26]. Dostupné z: <https://www.itbiz.cz/>

Ministerstvo práce a sociálních věcí [online], 2019. Praha: MPSV [cit. 2020-04-26]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz>

Ministerstvo průmyslu a obchodu [online], 2005-2020. Praha: MPO [cit. 2020-04-18]. Dostupné z: <https://www.mpo.cz/>

Policie České republiky [online], 2020. Praha: Policie ČR [cit. 2020-04-30]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx?q=Y3BpPTE%3d>

Studijní svět: Skupina studijních stránek [online], 2011. [cit. 2020-04-03]. Dostupné z: <https://studijni-svet.cz/stinova-ekonomika/>

Wikipedie: Lafferova křivka, 2001. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 13.3.2006 [cit. 2020-04-18]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Lafferova_k%C5%99ivka

Právní předpisy

ČESKO, 1991. Zákon č. 455 ze dne 2. října 1991, Živnostenský zákon. In: *Sbírka zákonů České republiky*. částka 87, číslo 455. Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1991-455>

ČESKO, 2009. Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009, Trestní zákoník. In: *Sbírka zákonů České republiky*. částka 11, číslo 40. Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40>

ČESKO, 2012. Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012, Občanský zákoník. In: *Sbírka zákonů České republiky*. částka 33, číslo 89. Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89/zneni-20181201>

ČESKO, 2016. Zákon č. 251 ze dne 15. června 2016, Zákon o některých přestupcích. In: *Sbírka zákonů České republiky*. částka 98, číslo 251. Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2016-251>

Judikatura

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky 5 Tdo 196/2019 ze dne 27. března 2019 (získáno 13. dubna 2020 z databáze ASPI)

Usnesení Nejvyššího správního soudu 7 A 87/2002 ze dne 19. 11. 2003 (získáno 13. dubna 2020 z databáze ASPI)

Seznam zkratek

ŽivZ	Živnostenský zákon
TrZ	Trestní zákoník
TrŘ	Trestní řád
PO	Právnícká osoba
FO	Fyzická osoba
HDP	Hrubý domácí produkt
NEW	Čisté ekonomické bohatství
DPH	Daň z přidané hodnoty
BOZP	Bezpečnost a ochrana zdraví při práci
ČR	Česká republika
MPO	Ministerstvo průmyslu a obchodu
OSVČ	Osoba samostatně výdělečně činná
sp. zn.	Spisová značka

Prohlašuji, že

- jsem byla seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, bakalářskou práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že bakalářská práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o bakalářské práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, bakalářskou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 25.6.2020

Dominika Horňáková
jméno a příjmení studenta

Seznam příloh

Příloha 1